

Nicolai Tudeschij Catinensis Siculi,
ABBATIS PANORMITANI
PONTIFICIAE DISCIPLINAE
CORYPHÆI,

Quæstio in vetusto Parmensi gymnasio anno 1418
argutissimè disputata,

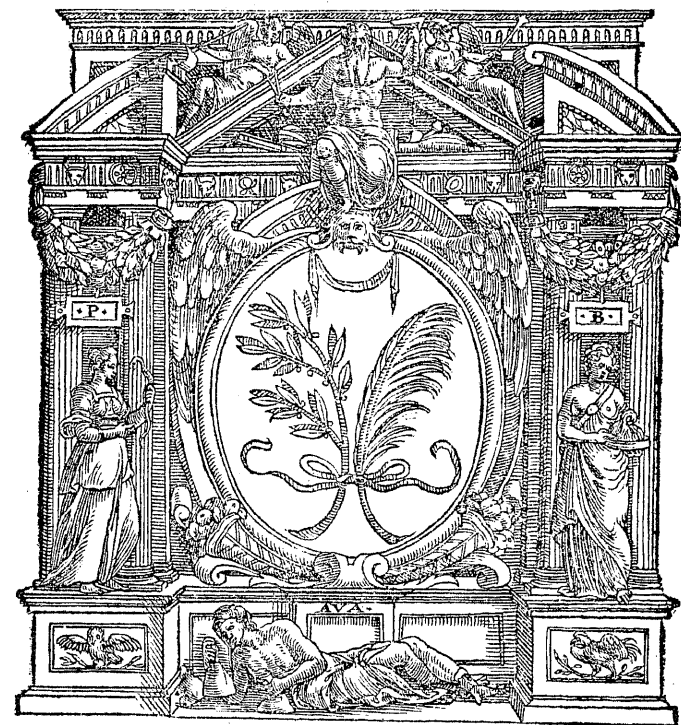
*Cuius auctor ipse mentionem in suo in decretales, cum contingat, & Significasti,
de foro compe. & in decr. cum ex iniuncto, de hæret.
commentario facit*

Repetitio præterea, siue prælectio in decr. per tuas, de arbitris, dum Bononiæ Pontificium
ius anno 1432, publicè doceret,

*A mendis autem, quibus obruta penè non intelligebantur, quoad eius fieri potuit, vindicata,
non antea uerò typis, sed opera nunc nostra
in lucem edita.*

Petro Vendramano Corrigente.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONT. ET SENATVS VENETI.

VENETIIS, Apud Bernardinum Maiorinum Parmensem, M D L XIX.

2 400 40

Galle

MADE IN SPAIN

Nicolai Tudeschij Catinensis Siculi,
ABBATIS PANORMITANI
PONTIFICIAE DISCIPLINAE
C O R Y P H Æ I,

Quæstio in vetusto Parmensi gymnasio anno 1418
argutissimè disputata,

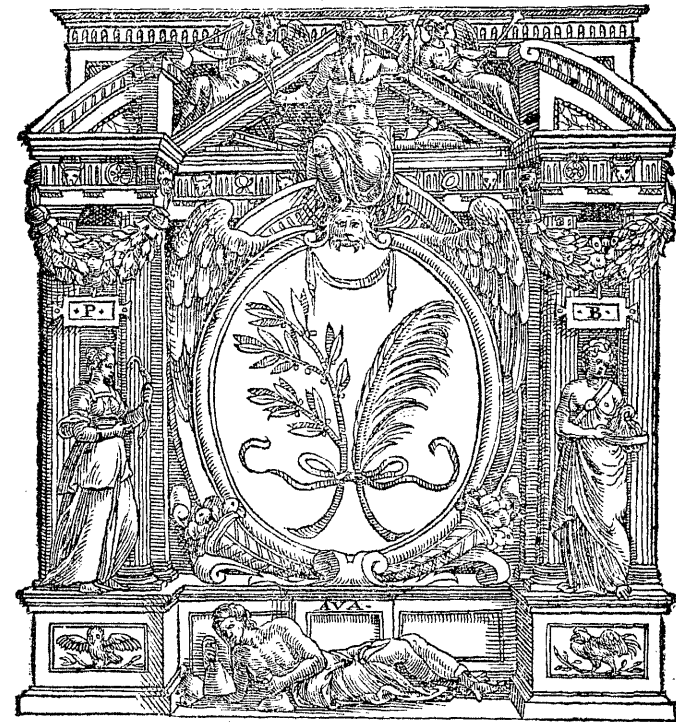
*Cuius auctor ipse mentionem in suo in decretales, cum contingat, & Significasti,
de foro compe. & in decr. cum ex iniuncto, de hæret.
commentario facit*

Repetitio præterea, siue prælectio in decr. per tuas, de arbitris, dum Bononiæ Pontificium
ius anno 1432, publicè doceret,

*A mendis autem, quibus obruta penè non intelligebantur, quoad eius fieri potuit, vindicata,
non antea uerò typis, sed opera nunc nostra
in lucem edita.*

Petro Vendramano Corrigente.

CVM PRIVILEGIO SVMMI PONT. ET SENATVS VENETI.

VENETIIS, Apud Bernardinum Maiorinum Parmensem, M D L XIX.

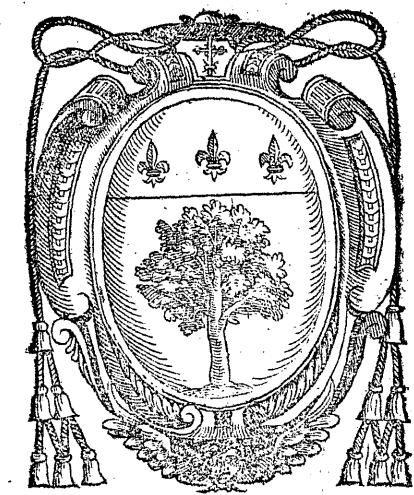

ABBATIS PANORMITANI

QUESTIO SEPTIMA

non antehac impressioni mandata.

SUMMARI A.

- 1 Consuetudinis, ususq; longevi, non est levis auctoritas.
- 2 Exemptus ab excommunicatione, utrum valeat ab episcopo absolui.
- 3 Aliquem non posse, etiam in clericum, quicquam obtinere, sine auctoritate diocesani.
- 4 Difficultas permittit alias prohibitum.
- 5 Clericus exemptus, in absolute obtinenda, debet ceteri eodem iure, quo alij clerici non exempti censentur.
- 6 Constitutio inducta in favorem alicuius, non debet operari incommo- dum & nocentium.
- 7 Episcopus est ordinarius exemptorum, quia in multis casibus habet iurisdictionem in illos.
- 8 Episcopus renunciauit privilegio, ut non posset conveniri ultra mare, & valuit renunciatio, etiam in preiudicium successoris facta.
- 9 Exempti possunt sibi eligere diocesani proprium, unde periculum imminens debet aliquid operari.
- 10 Renunciatio beneficii facta in manibus eius, ad quem non spectabat, tenet in preiudicium renunciantis, sed non in preiudicium superiorum.
- 11 Exemptus permittendo prescribi spacio 40 ann. illi renunciauit.
- 12 Vbi actus non dependet a consensu partium, sententia non transit in rem iudicatam.
- 13 Qui potest condemnare, potest absolvere, cum eadem sit potestas condemnandi & absolvendi.
- 14 Exempti voluntarii non possunt ordinario confiteri, cum habeant Papam in iudicem ordinarium.
- 15 Exemptus si renunciat sine Papae licentia, quod ad ipsum renunciatio non valet.
- 16 Exemptus non potest tacite vel expresse privilegio renunciare sine Papae licentia, & si renunciat, non tenet.
- 17 Exemptus non potest prorogare iurisdictionem ordinarii sine Papae licentia.
- 18 In novo testamento, non solum Petrus, sed etiam ceteri Apostoli pari consortio & honore, & potestate praedicti fuerunt.
- 19 Christus voluit unum praeferre, & ecclesiam super unum construere ad designandam unitatem in Ecclesia. Unde ut una est Ecclesia, ita unus debet esse pastor.
- 20 Licet concilium, nullo Papae superstitio, supremam habeat potestatem, non tamen possit statuere, quod nullus eligeretur in Papam, ita quod Christianitas regeretur per concilium, quia Deus disposuit unum debere praesidere. Unde Papatus est de iure diuino.
- 21 Credens Papatum posse consistere penes duos, est hereticus.
- 22 Parochianus, etiam de licentia superioris, non potest eligere sacerdotem non habentem curam.
- 23 Exemptus, per exemptionem efficitur non subditus, & immediate subest Papae.
- 24 Rationes prohibentes clericum consentire in alium sine sui superioris licentia, habere videntur locum etiam in exempto respectu Papae.
- 25 Processus initus, per iudicem, per recusationem in ipsius iudicis personam ex iusta & probabili causa propositam citra appellationis interpositionem, An corruat.
- 26 Denunciatio, an ipso iure suspendat iurisdictionem.
- 27 Iudicem non posse post recusationem, propositam causam committere sine recusatorem assensu.
- 28 Iudicem recusare post litem contestatam non licet.
- 29 Vbiq; certum, & notorium est parti absentem declinatoriam exceptionem competere, non tenetur pars absentis citata, ad iudicis citationem venire.
- 30 Delegatus prorsus desinit esse iudex, si pronunciatum fuerit exceptione recusationis, nec fuerit appellatum.
- 31 Si a delegato ordinarii recusatam appellationem fieri contingit, an possit ad superiorem ipsius recusatam appellatio fieri, et recusatam praeiudicium, an vero sit ad eundem recusatam, ut alium delegatum deputet appellandum.
- 32 Iudex recusatam, an possit partibus inuitis causam delegare neutri parti suspecto.
- 33 Ordinarius, qui tanquam lites execrans non vult devenire ad arbitrarium electionem, potest causam indubie committere, etiam partibus inuitis, dummodo committat personam neutri parti suspectam.
- 34 Ordinarius, de iure civili aperte recusari non potest, licet posset peti, ut detur sibi coadiutor, vel adiunctus.
- 35 Notorietas facti operatur idem, quod notorietas iuris, quae est sententia oritur.
- 36 Optio committendi, vel remittendi causam ad superiorem, non detur dari iudici recusatam, & non recusatam.
- 37 Negatio praeposita verbo potest, importat necessitatem.
- 38 Delegatus nihil habet iure proprio, sed iure delegationis.
- 39 Delegatus si sit suspectus, non potest committere sine partium consensu: quia non habet iurisdictionem efficacem.
- 40 Iudex ordinarius habet iurisdictionem generalem.
- 41 Delegatus, de iure civili recusatam ex sola voluntate, sine casu se probatione.
- 42 Appellans, ubiq; negat iudicem immediatam habere iurisdictionem, non videtur posse ad illum appellare, immo ad superiorem provocat.
- 43 Actor potest iudicem recusare, et petere, ut causam alteri committat, & sic recusatam iudicem ad eundem non aditum.
- 44 Protestatio ubi non procedit, tunc videtur factum procedere verbis.
- 45 Cui conceditur haustus ad fontem, similiter concessum videtur iter ad ipsum.
- 46 Clerici in privatione propter non residentiam, non requiruntur solemnitas iudicialis.
- 47 Non reuiritur quod sententia feratur in non residentem, sed quod spoliatur.
- 48 Episcopus in admonitione, & spoliatione non tenetur requirere concilium capituli, cum tantum exequitur iuris dispositionem.
- 49 Concessa iure videntur omnia, sine quibus apte ad finem non pervenitur.
- 50 Habens collationem potest titulum exigere a possidente beneficium.
- 51 Episcopi ad officium spectat absentem, ad residentiam reuocare, & consummationes privare.
- 52 Praelatos ad inferiores habentes iurisdictionem in personam illorum de collegio, non pertinet iurisdictionem.
- 53 Institutio cui competit de iure commune, competit destitutio.
- 54 Corporis partem tangens, an totum corpus tangere videtur.
- 55 Hospitale, an dicatur locus religiosus.

& hoc contrarium gloss. non soluit; & sic uidetur credere cum præcedenti opi. Vin. Hosti. eccle. spe. in tit. de appel. § nunc tractemus, in si. i. colum. dicunt ad archiepiscopum appellandum: quia cum episcopus sit recusatus, remotus est medium; & sic non ob. c. dilecti; ad hoc alleg. c. si is, cui, & c. si a subdelegato, eo. tit. lib. vj. & idem Tan. & Phi. qui dicunt ad superiorem appellandum, non ad epm, qui eum delegauit; & idem uidetur sentire Ioan. And. qui redarguit glo. dicens ad episcopum appellari non posse, ut committat, quia posset committere magis suspecto q̄ primo, & non licet tertio appellare, uult dicere in hoc ult. q̄ si contingeret super secunda app. eum committere, non posset ab hac commissione appellari: quia non licet tertio appellare in 2. q. 6. si authen. uel forte intendit, q̄ non possit appellare tertio à snia diffinitiuâ, uidelicet posset illi reculare ante sniam: quia forte pp̄ nō p̄bationes promptas immineret magis periculum in cā appellationis, quam in causa principali. Item si committeretur duobus qui ferrent contrarias sententias, in electione esset episcopi alterum approbare, de re iudi. c. si. quod respō det in graue præiudicium recusantis posset et induci aliud ar. pone enim, q̄ recusans appellaret si. n. tenetur appellare à iudice recusato, esset contrarius sibi ipsi: quia p̄ recusationem dicit illum non habere exercitū iurisdictionis, & per appellationem tacitè inuenerit cō trariū; & sic esset repellendus: ¶ ubi inquit enim appellans negat iudicem immediatum habere iurisdictionem, non uidetur posse ad illum appellare, imò ad superiorem prouocat. ut est tex. in c. si a subdelegato, de off. dele. lib. vj. Alii, ut ultramontani fm̄ Io. de Ligna. distinguunt, q̄ aut recusato ordinario pronuntiatur su per recusatione, Et quia ex hoc finita est iurisdicō, non poterit amplius ad eum appellari, hęc op. nō placet Io. de Lig. quia licet pronuntiatio super recusatione extinguat in delegato iurisdictionem ipso iure, nō tñ in ordinario: imò ipsa ut firma remanet post pronun ciationem. Item satis pronunciare uidetur eo q̄ delegat pp̄ recusationem: quia tacitè dicere uidetur se sus pectum. Remanet ergo Io. de Lig. cum glo. quia quam uis ordinarius recuset, non desinit esse iudex. Opi. ul tra Monta. placet dño Anto. in c. si quis contra clerici, & dicit eam quandoq; sibi placuisse, licet ultramò. non uidisset; & ad motiua Io. de Lig. Respondet, q̄ licet pronun ciatione iurisdictionem ordinarii non extinguat illam tamen inutilem reddit quo ad illum articulum. Vnde fit inutilis quo ad cognitionem, & quo ad factū delegandi; & sic illa inutilis non facit gradum. Et qm̄ nondum pronun ciat, sed tantū proposita recusatō ne delegauit nondum detecta est inutilitas iurisdictionis, & consequenter adhuc remanet iudex appellari ergo debet ad eum. Forte enim nūc uellet discutere hoc an sit suspectus, quod ante non uoluit discutere sed in continenti delegationis actum eligit. id pp̄ hoc, quia dubium saltem est, an sit competēs iudex, debet adiri. Nec obitabit fm̄ eum, q̄ delegando tacitè uidetur pronunciare se fore suspectum: quia hoc est falsum potest. n. hęc uelle committere execrans litē sup hoc, an sit suspectus dñs Car. sequit gl. & Io. de Lig. q̄a post p nunciationē recusationis pot̄ committere, ut. s. de hoc

et disputatū fuit. ¶ Ego puto indistinctè ad ep̄m dele gantē appellandū p̄ ea, quæ in p̄cedenti q̄one plenissimè dixi, Nā sicut in cā principali non pot̄ adire sup̄ io rem p̄termisso ep̄o et suspecto, ut apertè probat in c. si quis contra eodē mō non debet posse ipsum obmittere in cā appellationis. Nā sicut actor hñs ordinariū legitime suspectū ipsum adire debet non ut per se cognoscat, sed ut alteri cām deleget; ita & appellans debet ad eum appellare, non ut cognoscat, sed ut appellationis causam alteri deleget; sicut nō iudicā suspectus in committendo negocio principali, ita nō debet iudicari suspectus in cā appellationis cōmissione. Et hanc opi. tenendo non lædatur regula, q̄ habet, à delegato appellandū ad delegantē, quæ a p̄te læderet tenendo contrariam sniam; & pro hac opi. optimè facit text. in p̄g. c. si quis clerici, in eo, q̄ si recusatur delegatus subrogatus in loco ep̄i suspecti aditur ipse ep̄s, qui ip̄m deputauit, ut alium deputer. Multo ergo fortius, si ap pellatur à tali delegato, debet appellari ad ipsum delegantem, cū hoc casu agat de iniquitate iudicis delegati, ut quia fortè pars appellans deducere intendit, quod in principali causa omisit iux. c. cū Ioan. de fid. instru. & in primo casu fortè maliciosè ipsum deputa ut, & nihilominus aditur, ut alium deputer; & recusatō, & appellatione in nonnullis æquiparant casibus de appel. super eo, el. ij. Et facit tex. in p̄g. c. si quis clerici cum et in alio, in eo uidelicet ut deputer delegatū ad compellendū partes, ut in aliquem consentiant. mandat in su p̄ executioni sic delegati sniam; Et sic ubi cun que cessat suspicio, ut s. dictum est, ad eum appellari debet, ut cām alteri mandat. ¶ Nunc rēdēre restat ad allega. in partem triam. Et puto ad rōnem Hosti. & s. quacūq; cum sublatum sit mediū p̄ recusationem, debet appellari ad superiorē. Dico enim, q̄ non est sublatum quantū ad cōm iSSIONEM, et si sublatum sit quantū ad cognitionē, sicut non censet sublatum quantū ad cām principalem, ut. s. Item quia nō desinit esse iudex cū ergo remanet saltem respectu cōmissionis, ad eū est appellandū, & iura allega. per Hosti. p̄cedunt, qm̄ mediū penitus est sublatum et respectu cōmissionis sic dā, ut in eis patet. ¶ Nec rōnes Io. An. obstant, & primò dum dicit, q̄ possit recusator imminere præiudicium saltē respectu appellationis: quia non licebit tertio appellare. si. n. intellexit de appellatione à tali cōmissione iuris dictū est falsum, quia à tali grauamine pot̄ appellari, ut in c. super q̄onū. §. si. de off. deleg. Nec obstat illud quod non licet tertio appellare. Illud. n. uendicat sibi locū respectu ei usq; articuli, non aut respectu diuersorū, ut not. de appella. directe, & c. ex parte, & in c. cle. i. de sen. & re. iud. i. est autem hic articulus diuersus à præcedentibus. Itē hęc ratio Io. An. militat etiā in commissione cāe principalis, & tñ ea nō obntē cō mittit, etiā cōmissarius recusat, ad ip̄m ipse ep̄s recusat ut alteri cōmittat. si uerò intelligit Ioan. An. q̄ non licebit appellari tertio à diffinitiuâ; & quia primò non ualuit probare recusationē, hęc consideratio uidetur aliquantulū urgere; sed respondeo, q̄ ius hoc non præsumit alias enim non daret sibi facultatem, sicut facit, ut in iuribus præalle. Item, ut dixi, non credit partī super recusatione, nisi probetur unde defecit sibi probatio, & non Ius. Item fortè dabit delegatum de consensu utriusque partis, & sic funditus cessabit ratio Ioan. And. Ad secundam eius rationem dicendum, q̄ nō erit in potestate recusati approbare quā uelit sententiam

tiam, cum non habeat super principale iurisdictionis exercitium, sed hanc approbationem alteri committat. ¶ Ad aliam rationem, quam induxi post Ioan. And. de contrarietate appellantis, quia primo negauit illum habere iurisdictionem, quam nunc fateretur appellando ad eundem; respond. q̄ non appellabit ad eum, ut alteri audiendum committat, & sic non erit sibi contrarius, 43 quam sit in causa principali. Nam & actor potest iudicem recusare, & petere, ut causam alteri committat, & sic recusat iudicem ad eundem, non additum, ut probatur in p̄d. c. si quis contra clericum. ¶ Ad c. placuit, alleg. etiam in contrarium potest responderi dupliciter, & primò, q̄ illi non erant delegati episcopi, sed a iure dantur in locum episcopi aliter, & melius ibi adeuntur uicini episcopi per uiam appellationis: quia fortè non erat ibi Metropolitanus, ut ibi dicit gl. Vnde de episcopi non appellatur ad episcopum: quia ip̄ius superiores sunt quo ad articulum appellationis. Et pro hoc facit princ. illius c. in eo, quod dicit si de iudicis suorum episcoporum conquesti sunt; & sic non loquitur in causa recusatō. non obstat ibi tex. in eo, quod requirit consensum episcopi in electione ip̄orum episcoporum: quia supplendum est maximè, ut supplet ibi glo. uel fortè requiritur ibi consensus: quia ubi non sunt proprii iudices appellationum. unde Papa uoluit, quod in defectum metropolitani assumerentur uicini de cōsensu partium. ¶ Restat respondere rationibus dom. Ant. dum dicit, q̄ pro delegando recusatōne prop̄osa non uidetur tacitè consentire: quia potuit delegare execrans item. hoc dictum procederet, quando delegasset protestatione præmissa. tunc enim, ex quo factum est multipliciter intelligibile, prodest protestatio ad declarationem animi, 44 ut notatur in c. cum omne, de consi. sed t̄ ubi non præcedit protestatio, tunc uidetur factum præcedere uerbis, arg. ca. ex parte infra de appel. nam sicut responsio coadatur ad interrogationem, in sti. de inuti. it. p̄. §. j. de spon. de mulieri, ita & factum subsequens adaptatur uerbis præcedentibus, arg. c. inter dilecto. §. porro, de fide instru. nam ipso facto appellamus, & ipso facto mentimur, & Deum negamus de appel. ad audientiam, & ca. dilecti, xxij. q. v. cauere, & i. q. 3. æstimant, & optimè ad prædicta facit c. ex ore, de iis, quæ sunt a ma. par. ca. & de. j. de procur. Item & si pronunciat expressè, non per hoc desinit esse iudex respectu commissionis, ut in præcedenti quaestione plenius dixi, & hęc sufficiat quantū ad tertium dubium. ¶ Ad quartum dubium accedens arguitur primò ad partē affirmatiuā, uidelicet q̄ habens collationem de iure communi, uel speciali, habeat, & ius desituendi propter non residentiam. Aut enim spectat institutio de iure communi, secundum illam opi. quod collatio beneficiorum fundatorum in ecclesia collegiata spectat ad prælatum, & capitulum illius collegij; & tunc habeo propositum, q̄ etiam destitutio propter non residentiam spectat ad eundem. ista enim conexa sunt. unde ad quem spectat institutio de iure communi, spectat & destitutio, ut legitur, & not. in c. cum ex iniuncto, de hæret. ad hoc de priuilegiis cum & pl̄tare. §. in ecclesiis, & de præben. in Lateran. facit de cap. mo. c. j. sicut examinatur ad eum pertinet, ad quem manus impositio spectat, de elec. uenerabilem, & c. nihil, & c. cum nobis. Aut de iure speciali: & tunc aut priuilegio Papæ, uel episcopi, & idem uidetur dicendum, per c. uis i. q. 2. cum enim ista uideantur conexa, arg. præd. c. cum ex iniuncto, in sin. concedendo id, quod maius est,

uidetur concessum id, quod minus est, maximè, cum per minus perueniatur ad maius: quia per destitutionem peruenitur ad institutionem. pro prædictis optimè faciunt c. ex parte, de clerici. & præd. c. uis i. & i. q. 2. præcimus, & de do. post diuor. re. literas. Item cum conceditur finis, concessa uidentur ea, per quæ pertinetur ad finem, ff. de procur. ad rem, & l. ad legatum, & c. præterea, & c. prudentia, de offi. deleg. §. & cui conceditur haustus ad fontem, similiter concessum uidetur iter ad ipsum. ff. de serui. rust. præd. l. iij. §. si. & cui relictum est horreum, ad quod per domum transitus erat, relictus uidetur, & transitus per domum. ff. de serui. urb. prædi. Olympicus facit reg. cui licet, de reg. iur. lib. 6. Aut ex præscriptione, seu consuetudine, & uidetur idem ratione annexionis, facit c. qui saccum l. dist. ubi dicitur, quod subripiens saccum habentem pecuniam tenetur etiam furti ratione sacci, licet non habuerit animum subripiendi saccum ex ratione accessionis; ad hoc c. si. de offic. archid. ubi exercens aliqua iura in aliquibus monasteriis acquirit eadem iura in aliis monasteriis. Item exercet animum ius in uno loco uidetur acquisiuisse omnia episcopalia, ut in c. ij. de reli. do. Ad prædicta facit l. uulgaris, canonizata de præ. di. j. & no. p. Inn. in c. dilectus, de cap. mo. & de consi. translato, & l. ut pomum. ff. de seruitu. Vtens enim uno articulo animo, & intentione acquirere di totum, quærunt consequenter totum, ut in præal. l. ut pomum. Item t̄ in priuatione propter non residentiam non requiritur solemnitas iudicialis, nec est necesse, q̄ feratur aliqua sententia super priuatione. si enim requireretur solemnitas iudicij, in sti. de pœna tē. §. ult. Vnde iura non requirunt uli. casu citationem, sed monitionem, & ut in cap. ex parte, de cle. nō refi. & quod 47 ibi no. Hosti. t̄. c. requiritur, q̄ sententia priuationis feratur in non residentem, sed quod spoliatur, ad hoc c. ex tua, & c. si. de cle. nō refi. & per Hosti. in præd. c. ex tua. unde hęc spoliatio est quædam iuris executio, ibi hinc 48 dicit Old. cōsi. 230. t̄ episcopus in hac admonitione, & spoliatione non tenetur requirere consilium capituli, cum tantum exequitur iuris dispositionem. Cum ergo iste acquirat ius restituendi, & propter hanc spoliationem, seu iuris executionem perueniat ad ius institutionis di, uidetur q̄ possit hanc spoliationem facere, & bene facit ad prædicta præall. primò c. ex parte, de cle. nō refi. ubi nulla sententia fertur, sed tantum datur post lapsum terminum potestas eligendi; facit ca. prudentiam, de offi. deleg. & alia iura superius allegata. Item int̄ est collatoris, ne bona, & redditus ecclesiæ indebitè occupentur, arg. c. de multa, de præben. cum simi. unde cum inde uocata ecclesiæ non possit subuenire, nisi primò spoliat absentem, & postea eide ecclesiæ provideat, uidetur talis spoliatio permilla; facit quod no. Oltrad. consi. 82. ubi refert, se consuluissē fratres prædicatores posse personaliter transire per parochiam alicuius plebani eo inuito, pro funere parochiani eligentis sepulturam apud illos: quia, ex quo eis conceditur sepultura, uidetur posse exercere concessum, quod possint 49 ea exercere, quæ in funere exercere consueuerunt. t̄ concessa enim iure uidentur omnia, sine quibus aptè ad finē non peruenitur, ut in iuribus superius allegatis. Ad idē facit, q̄ notat Dom. An. in c. mulieres, de resti. spol. ubi 50 dicit, q̄ t̄ habens collationem potest titulum exigere a possidente beneficium; quia sua interest propter collationem, ne indebitè, & illegitimè beneficium possideatur, arg. præal. c. de multa, & de insti. c. 3. de resti. spol. ubi

ubi dicunt, q̄ ad quem spectat collatio, potest post renunc. factam per beneficiatum illum priuare possessione, si de facto ei incumbat, cum exequitur officium suum, &c.

IN CONTRARIUM possunt adduci multa, & primò quia † ad officium episcopi spectat absentem ad residentiam reuocare, & contumaces priuare xxj. distin. c. si. l. dist. contumaces, septima q. 1. si quis presbyter notat composit. de consti. cum omnes; ad idè de elec. c. si. licet ergo inferior habeat ius instituendi, non tamè per hoc uidetur habere priuandi, cum solus episcopus de iure cõmuni habeat ius priuandi, & a beneficiis amouendi; ad hoc c. unicum de cap. mo. li. 6. & c. cum, & plantare, de priuilegiis, & c. cum ex iniuncto de hæret. in fin. ubi tantum fit mentio de episcopo 21. q. 1. per totum. Itè nisi ecclesia concedatur inferiori pleno iure, non uidetur habere potestatem destituendi, ut in ca. in Lateran. de præben. & in præall. c. cum & plantare. §. in ecclesiis, de priuilegiis. nec dicitur de pleno iure competere eo, q̄ habet ius instituendi: sed requiritur, q̄ episcopus nullum ius præcipiat in illa ecclesia, ut no. gl. in præall. c. cum & plantare, & probatur per tex. not. in c. quoniam per cõfessionem, de priuilegiis, ubi etiam per Host. Item præscriptio nõ extenditur de casu ad casum, sed quãtum est præscriptum est possessum, maximè quando præscriptio est contra ius, ut in c. cum contingat, de decimis, & in ca. auditis, de præscrip. & quod ibi not. & in reg. sine possessione, de reg. iur. li. 6. facit reg. odia, eo. li. d. ti. & no. per doctores in præall. c. cum, ex iniuncto, faciunt etiam no. per doct. in c. qualiter, de clericis non resi.

HIS RELATIS pro, & contra uenio breuiter ad solutionem, Dei, & matris eius uirginis gloriosissimæ Mariæ nominibus inuocatis. Et primo sciendum, q̄ dom. Ant. in c. cum contingat, de fo. compe. intricatè, & incidenter tetigit hunc articulum dicens, inferiores prælatos non habere potestatem destituendi suos subditos ab eorum beneficiis, nisi fortè habeant potestatem instituendi de consuetudine: quia etiam consequenter habent potestatem destituendi pro culpis, & negligentis, si tamen non sunt supra curam instituti, de capel. mo. c. primo lib. 6. quinimo secundum eum etiam sunt supra curam instituti; facit glo. in præd. c. uni in uer. ipis, a contrario sensu, quòd si isti inferiores habent ecclesias pleno iure, & sic habent potestatem instituendi etiam de consuetudine, possent & tales destituere. nec ob. text. ibi in eo, quod dicit consuetudine, uel statuto, &c. quia possent intelligi secundum eum, quando consuetudo, uel statutum disponit, ut tales inferiores possint destituere hos presbyteros institutos ad curam, cum tamè illi inferiores nec de consuetudine, nec aliter, haberent potestatem instituendi; & hoc secundum eum uidetur sonare ibi glo. in uer. consuetudine: relinquit tamen hoc sub dubio, dicendo cogita. Videtur per prædicta sententiam Domini Ant. q̄ isti inferiores habent potestatem instituendi, & per consequens habent potestatem destituendi tales clericos, qui non sunt supra curam alias nõ possunt, nisi habent illam pleno iure* ultra ius instituendi, & sic intelligendo hoc ultimum puto uerum, & probatur etiam in c. cum & plantare. §. in ecclesiis, de priuilegiis. sed primum dictum non procedit indistinctè. unde in hoc articulo ultra doctores latius distinguo, q̄ † aut ad istos inferiores prælatos habentes iurisdictionem in persona, illorum de collegio non pertinet institutio, & commune illius iurisdictionis minimè habent destitutione,

ad hoc quod not. Io. An. in ca. si. de offic. archipresb. ubi post la. dicit nullum citra episcopum posse priuare què suo beneficio, etiam propter non residentiam. Quod dictum sic intelligitur, quando uult priuare ratione iurisdictionis tantum, quam obtinet de iure communi in personas illorum de collegio, & facit præall. ca. cum ex iniuncto. Aut ad eosdem, seu alios pertinet institutio, & tunc aduertendum quo iure, & quali modo eis competit. Aut enim competit de iure communi secundum illam opi. quæ habet, collationem beneficiorum fundatorum in ecclesiis collegiatis spectare ad prælatum, & suum collegium, de quo notatur in c. cum ecclesia uulterana de elec. & c. postulasti, de concess. præben. Et tunc puto, q̄ etiam destitutio pertinebit ad eosdem, quia † cui competit institutio, de iure communi, competit, & destitutio, ut in præd. c. cum ex iniuncto, quod puto uerum, quando imminet destitutio fienda propter non residentiam, uel propter malam administrationem; secus, si propter aliud crimen: quia de crimine clerici nõ cognoscit aliquis citra episcopum. Ad hoc 11. q. 5. de persona, de offic. ord. c. primo 16. q. 2. nisi, in fi. & quod not. Inno. in c. in Lateran. de præben. Aut competit de iure speciali, & tunc aduertendum, quale sit istud ius speciale. Aut enim competit, quia ecclesia, uel beneficium pleno iure spectat ad eos, & poterunt etiam destituere, & sic intelligo argumentum a contrario in præd. c. uni de capel. mo. li. 6. ad hoc c. in Lateran. de præben. & c. cum & plantare de priuilegiis, & intellige, q̄ poterunt remouere ex causa, & cum causa cognitione secundum Inno. in pd. c. in Lateran. ubi dicit, q̄ causam, & accusationem criminalem huius sacerdotis non audient isti inferiores, licet forte propter malam administrationem liceat remouere, all. in arg. 16. q. 2. c. uisus, in fi. ubi dicitur, piacula sacerdotum per episcopum puniuntur, quod † dico notandum. Aut ecclesia spectat ad eos, quia concessa est eis in proprios usus, ut solet concedi religiosis propter ipsorum paupertatem, ut in c. consultationibus, de dona. & c. pastoralis, de priuilegiis, cum si. Et tunc plenè distinguendum est, ut not. Inno. in c. Lateran. & plenius per Io. An. & alios scribentes in c. de monachis, de præben. Aut institutio spectat alio iure, ut ex consue. & præscrip. & nõ competit destitutio; nec possunt assentire cessionis, & hoc quia præscriptio est odiosa, de præscrip. uigilanti, unde præscriptio in uno non extenditur ad aliud, ut supra plene allegaui; & hoc dictum ponit Pau. in præalleg. unica cle. de renunc. & sentiunt communiter Doct. in præd. ca. cum ex iniuncto, & allegat tex. opti. in c. cum olim, de præscrip. ubi ius instituendi, & destituendi respectu iuris præscribendi ponuntur ut diuersa, unde oportet præbare præscriptionem in utroque iure, & sic hoc casu, quãdo institutio competit ex præscriptione, non potest colligi arg. a contrario sensu a præd. c. unico, quia sequeretur absurdum, q̄ quis præscriberet non possessum. Item proprium arg. a contrario sensu illius literæ est, quando ecclesiæ spectarent ad religiosum pleno iure, ut q̄ etiam quo ad curam populi ad eosdem spectaret institutio, hoc casu non potest uerificari dictum dom. Ant. de quo supra. Aut spectat ad eos ex priuilegio. Et aut fuit concessa institutio cum dictione taxatiua seu restrictiua ut cum dictione tamen, & non puto, q̄ transeat destitutio: quia constat de mente concedentis, de possess. & proprie. cum ecclesiæ facit quod not. xvj. q. ij. in summa, & c. pastoralis, de don. & quia inuitus & ignorans non donat x. q. ij. præcarie, & l. nec ignorans C. de dona. Aut fuit concessa

concessa simpliciter, & tunc intelligitur etiam concessa destitutio, & etiam potestas recipiendi, & resignatione & hoc ultimam ponit Pau. in præced. cle. unica, de renunc. all. 18. q. 2. abbas & de hereti. in c. cum ex iniuncto; quod dico notandum; & pro hoc dicto faciunt ea, quæ supra allegaui ad partem affirmatiuam. potest adduci præall. c. unicum, de cap. mon. a contrario. Hæc enim iura sed instituendi, & destituendi uidentur connexa, ut in præc. c. uisus, & de hæret. cum ex iniuncto, & per unum peruenitur ad finem alterius; idè uno concessio transit ad reliquum, ar. de consti. translatio, & de deci. ex parte, & aliorum, quæ supra ad partem affirmatiuam allegaui, quod tamen limito, ut supra dixi per Inno. quando intenditur ad priuationem propter non residentiam, uel malam administrationem: secus, si propter crimen. Et ad hanc meam distinctionem possunt adduci omnia argumenta superius formata præter id, quod dictum est de præscriptione. Sed ad iura superioris allegata uidetur, q̄ procedunt in iuribus, quæ habent se indiuiduè. † tunc enim qui partè tangit, totum tangit, uel tetigisse uidetur, ut not. in c. auditis, de præscrip. Ita ibi Host. cum aliud sit instituere, & aliud destituere, & utriq; spectat ius episcopale, licet præscripserit, unum non tñ ut præscripserit reliquum. Ad hoc sol. Host. potest adaptari q̄ Fed. Sen. conf. 130. † ubi querit de tali q̄one. Leprosi morantur in quadam domo, quæ uocatur hospitale talis loci. In tali domo non est altare, nec campanile, nec alia, per que prima facie possent dici locus ecclesiæ, uel religiosus, nec etiam appareret, q̄ fuerit auctoritate episcopi fundata, uel deputata, nec eos unquam uisitauit, nec ab eis unquã aliquid recepit, nec nihil, de reita. uel relictis ibidem aliquam quartam habuit: imò ab ipsis uult episcopus petere iura episcopalia, sicut ab aliis hospitalibus sibi subiectis, & rationem administrationis sibi reddi. Illi contradicunt; queritur quid iuris. Dominus Fed. ubi supra con suluit, q̄ talis locus non debet censeri Ecclesiasticus, nec ecclesiasticæ potestati subiectus; adducit ad hoc Hostiensem de relig. dq. c. 4. & Io. An. & Pau. de præben. per literas. nec ob. secundum eum, q̄ episcopus percipit quartam, quæ est de iure episcopali unde eo ipso, quod percipit quartam, signum & præsumptio est, q̄ etiam in aliis sit subiectus ecclesiasticæ potestati ille locus, de relig. do. c. 2. Illud enim habet locum in domo, uel loco, de quo certum est, quod est ecclesiastica. loquitur enim de ecclesia, quæ de necessitate subesse debet ep̄o quo ad iura episcopalia: sed iste locus non est ecclesiasticus, ergo possessio uel præsumptio in uno articulo, non debet extendi ad alia iura, de præscrip. auditis, & quod ibi no. Hæc eadem sol. & etiam illa Host. possent calumniari per ea, quæ no. Inno. in c. dilectus, de capel. mon. sufficit. n. q̄ detur contiguitas in genere, ut apprehensio unius articuli extèdatur ad articulos eiusdem generis. Vnde dicendum, & melius, q̄ aut quis utitur certo iure, aut & uoluntate acquirendi oia alia iura eiusdem generis ex certa sc̄a eius q̄ quem præscribit; & querit totum; ita procedit no. p. Inno. in pd. c. dilectus, & in c. si. de off. ord. cum sim. Aut cessat mens acquirendi totum, uel cessat scientia eius, contra quem præscri-

bitur, & procedit, quod supra dictum est: quia præscriptio non extenditur, ut præc. c. auditis. In dubio enim præsumitur, q̄ uelit querere possessionem ad limitatos usus, & nihil plus querit, ut probatur in præall. c. auditis, & c. cum olim, uel procedunt prædicta, quando nullus est in possessione aliorum iurium, ut not. in c. 1. de relig. domi. Sed præcedens solutio uerior, & subtilior, facit. l. quotiens. ff. de serui. & quod no. Inno. in c. bonæ. ij. de postu. præla. & in c. in literis, de rest. spo. & in præall. c. fin. de offi. archi. unde cum in proposito dubio ista iura sint diuisa, & tantum apparet quasi possessio in uno; non debet extendi ad aliud. Nec ob. stat, quod dicit, quòd hæc spoliatio cõtingens propter non residentiam est quædam iuris executio, quia licet sit iuris executio, est tamen actus iudicialis competens tantum episcopo, ut supra dictum fuit. Nec ob. stat, quod dicitur concessio sine &c. quia sine ista priuatione potest perueniri ad alium finem, quemadmodum primò peruenit, quando præscripsit. Nam idem esset dicendum in debentibus eligere, quod etiam possent seruari, ut perueniatur ad electionem, quod est falsum ut no. in c. ex parte, de cle. non resi. & probatur in c. Abbas. 18. q. 2. ubi patet, q̄ non debent eligere, sed ep̄s resignationem abbatis recipiet. Multo ergo fortius nõ possunt priuare, ad idem. c. nullam, ead. causa, & quæstione. Ad alia argumenta potest faciliter responderi: quia in illis casibus non priuat collator aliquo iure iam quæsto, sed exigit titulum, & priuat possessionem facti, ut ius sibi competens conferendi exerceat. tunc enim interest sua si non conferret, ex quo uacat, arg. præced. c. de multa: secus, quando non uacat, licet imminet casus priuandi. Et hæc sufficiant ad laudem indiuiduæ Trinitatis, Patris, & filij, & Spiritus sancti, gloriosæq; dominæ nostræ atq; patronæ Agathæ & Lucie, & benedicti patroni mei, totiusq; cœlestis curiæ triumphantis Amen. Quæ omnia, ut supra in primo articulo prælibata sunt, submitto correctioni, & suppletioni illius Patris Reuerendiss. atq; vnici mei præceptoris domini Cardinalis Florentini, per quem in hac sacratissima canonica sapientia eruditus sum. Occurrit nãq; in hoc illud Deuteronomij in transumptiuè legitur. 16. q. 1. reuertimini. Si quis eruditus lege Domini potest alios erudire, non debet suæ assignare prudentiæ ingenio que, quod possidet, sed gratias agat primo Deo, qui cuncta largitur, deinde sacerdotibus eius, atq; ministris, a quibus doctus est. Si enim non egerit gratias, sed scientiã sibi uendicauerit in penuria maledicetur, q̄ si intelliget largitorem Deum, & aget his gratias, per quos eruditus est à Deo humiliauerit se & in horreum Dei attulerit cibos, hoc esse scripturæ alimenta in ecclesia Dei populo ministrauerit, statim aperientur super eum cataractæ cœli, & effunderetur pluuia spiritalis, & mandabit nubibus suis ut pluant super eum imbrem, & abundantia rerum omnium perfruetur. S. ille. V. S.

Disputata fuit hæc quæstio per me Nicolaum de Sicilia inter decretorum doctores minimum in felicis studio Parmensi. Anno Domini M C D XVII I.

Eiusdem Abbatis Panorm. Repetitio,
sive pralectio in cap. per Tuas, de arb. non
amplius excussa, quam professio
legentibus constabit esse
Panormitanianam.

S U M M A R I V M.

- 1 Praelectiones sunt potius ornatui, quam utilitati.
- 2 Procurator non potest ex generali mandato ad causam compromittere, & ratio.
- 3 Compromittens videtur quodammodo in causa transigere, uel pacisci.
- 4 Compromissi effectus.
- 5 Compromissum non mandatum per clausulam generalem de ratificatione.
- 6 Prelatus sine capitulo suo non potest procuratorem constituere ad litigandum, si causa est ardua & qualificata, & utrum ad compromittendum.
- 7 De causa spiritali potest compromitti in laicum adiuncto clerico, & quibus casibus, num.
- 8 Quemadmodum de iure civili ex arbitrio omologato datur actio ad ipsam rem laudatam, ita & de iure canonico.
- 9 Arbitrium nullum ex defectu mandati procuratoris potest omologari.
- 10 Iuramentum obligat iurantem illi, in cuius fuit fauorem praestitum, & an ex eo datur actio, & num. 19.
- 11 Ut litigans in iudicio sine mandato sufficienti tenetur de suo, sic & si qui ita compromittit.
- 12 Non solum ordinarius, sed et delegatus potest auctoritatem praestare, ut fiat compromissum de re spiritali, etiam in laicum, licet in rescripto de hoc non fiat mentio.
- 13 Intellectus auct. decernit ius. C. de arbi. hodie non est seruandus etiam in foro civili, num. 20.
- 14 Iuramentum est seruandum etiam si interuenierit in compromisso saltem de iure canonico.
- 15 Bartoli error, & contrarietas notatur, & num. 16.
- 17 Ex compromisso iurato, secuto laudo agi potest tam in foro ecclesiastico, quam civili, et cum arbitri inique arbitrantur.
- 18 Ad obseruantiã cuiusq; liciti iuramenti potest agi multis modis.
- 19 Imperator seu princeps actione tollere non potest indifferenter.
- 20 Iuramentum ex utroq; iure cum sit compromissum in arbitratorem & amicabilem compositorem.
- 21 Ex iuramento obligationis inductorio competit actio de iure canonico adeo, ut et in foro civili non sit audienda deneganda.
- 22 Ex puro iuramento compromissio oritur mero iure civili inspecto saltem naturalis obligatio.
- 23 Iuramenti genera plura, & num. 17.
- 24 Ratiens videtur consentire et quibus, et qui effectus sequatur.
- 25 Acti & sollicitationis diffinitio.
- 26 Intellectus legis. Si quis pro eo, ff. de fideim.
- 27 Iuramentum promissorium habet in se tacitum pactum, & ex eo duplex oritur obligatio.
- 28 Si iuramentum praestationem praecessit naturalis obligatio. Agendi facultas competit et iuris civilis, censura inspecta.
- 29 Si in compromisso intercesit purum iuramentum non sufficit pœnam, aut interesse soluere, sed ad laudis executionem praecise agi potest.
- 30 Iuramentum in contractibus, & num. 33.
- 31 In obligacionibus facti iuramento intercedente non sufficit soluere interesse nec in foro anime nec in contentioso, si ipsam factum adimpleri potest.

- 34 Simpliciter promissioni non derogatur per contrarium iuramentum alteri praestitum.
- 35 Ex compromisso simplici, laudo secuto agi potest de iure canonico ad interesse, iure uero civili inspecto minime competit agendi, uel excipiendi facultas.
- 36 Ad expressam omologationem laudi necessario non requiritur de iure canonico partium subscriptio, licet secus sit de iure ci.
- 37 Omologari potest laudum tacite & expresse iure pontificis inspecto, sine compromissum fuit simplex, sine stipulatione ualidarum: iure autem civili omologari potest data simplicitate compromissi duntaxat.
- 38 Agi potest praecise ad rem omologatam, omologatione cessante, si stipulatio praecessit de ea danda, si per stipulationem laudum fuerit.
In foro anime tenetur quis praecise facere arbitrium laudatum, si ad illius obseruantiam animum se obligandi habuit, & idem in foro contentioso, si in eo de eius animo se obligare uolentis constari possit.
- 39 Laudum ex compromisso pœnali omologari proprie non potest utroque iure inspecto: sed si sponte a partibus recipitur agi potest ad executionem nisi taciti pacti & ex nullo contracta.
- 40 Clausula, Ratiō manente pacto in compromisso pœnali posita non inducit omologationem laudi, nec etiam ex post facto tale laudum proprie omologari potest.
- 41 Beneficiarius non ualet sine superioris consensu super illis rebus compromittere, quas per se alienare non potest, nisi in eius duntaxat praedictum.
- 42 Iura, cum principaliter non disponunt aliqua de re, debent ad iuris regulas reduci.
- 43 Episcopus & capitulum super rebus ecclesie cathedralis, in ista causa urgente possunt facere compromissum de facto & de iure in arbitrium: secus si causa legitima non exposcit.
- 44 Potest clericus in sui duntaxat praedictum super iure praesens, quod possidet, in arbitrium compromittere: beneficium tamen potest absque superiorum licentia.
- 45 Utrum ualeat compromissum interueniente auctoritate superiorum in rebus, quae sine eorum auctoritate alienari non possunt.
- 46 In casu, in quo superiorum auctoritas requiritur, non sufficit eam intercedere tempore laudi: sed oportet interueniat tempore compromissi.
- 47 Coram arbitris iudicariis ordo seruandus est.
- 48 Quamquam mixtura clericus ualet laicus super spiritalibus arbitrarj, secus tamen est in iure spiritali exercendo.
- 49 Causa spiritalis non potest clerico, uel laico per alium citra papam delegari.
- 50 Si probabiliter dubitatur, an contractus sit fœneratiuus, non potest super illo arbiter assumi, & idem, ubi potest imminere periculum peccati.
- 51 Super iuramenti ualiditate, uel excommunicationis compromissum fieri non potest, & traditur generalis regula, quando compromitti non possit.
Ratio legis seruanda ultra casus expressos, qui exempli causa sepe numerantur.
- 52 Super usuris uertitur questio facti, arbiter etiam laicus assumi potest: si tamen laudum inducit usurariam prauidiam iniuribus non subsistit.
- 53 Interesse quomodo sumatur hic & estimetur.
- 54 Pro executione laudi adiri potest non solum ordinarius uel contra quem pronunciatum existit, sed etiam ordinarius loci compromissi.
- 55 Quam potestatem habens, index ratione contractus remisit.

Hoc cap.

que potius ad ornatum, quam ad utilitatem faciunt ommissis, rem ipsam, Saluatore nostro Dño Iesu Christo fauente, feliciter aggredior, & am̃ Ioã. And. hoc dicit in sumario. De cã spiritali auctoritate iudicis causæ, etiam delegati potest in clericum, & laicum compromitti: & si arbitrium a partibus est receptum, executioni mandat, licet per generale procuratorem factum fuerit compromissum, si non fuerit receptum, si fuerit poena adiecta, agitur ad poenam, uel interesse: hoc dicit. Ego uero em̃ intellectum singularem, quem teneo, summo sic. Laudum arbitrorum a partibus receptum est executioni mādandum, licet compromissum fuerit pœnale, & iuratum, & a procuratore nõ habente sufficiens mandatum, non obstante, q̃ fuerit latum a clerico & laico in cã spiritali, dummodo iudicis causæ auctoritas intercesserit. si uero non fuit a partibus receptum, agitur ad poenam, si intercesserit, uel ad interesse cõtra ipsum principalem, uel pro procuratorem, si sufficiens mandatũ ad compromittendũ non habuit, h. d. singulariter quo ad intellectum intendit. Diuiditur in duas partes in prima superior consulta in secunda distinguens responsio, ibi, super quo. Nota primò conjunctione Glo. j. q̃ p̃curator non potest ex gñali mandato ad causam compromittere. Nam compromittens non potest quodammodo in causa transigere, uel pacisci, cum sponte nulla necessitate coactus promittat itare mandato arbitri: pacisci autem, uel transigere procurator non potest sine spali mandato, ut in c. q. ad agendum, de p. cur. in vj. & ibi aperte hoc sentit Glo. in uerbo, pacisci, allegando istum tex. ad idem l. mandato gñali, iuncta l. procurator, cui libera. ff. de p. cu. & l. trãfac. C. de trãsa. illa tã iura non loquuntur specificè de impotentia compromittendi, sicut loquit̃ iste tex. id & bene no. Et qd hoc sit in sollicitum p̃batur rone per compromissum deterioratur conditio dñi: quia tollitur sibi remediũ appellandi, ut in tex iuncta Glo. in l. si minor 25 anna. in fi. ff. de minor. Sed conditio etiam ignorantis per procuratorem gñalem deterior fieri non potest, ut l. ignorantis, ff. de p. cu. Nec sufficit mandatum cũ clausula de ratiō habitatione gñali, quicquid dicat ista glo. quæ ãrium notauit in c. cum dilectus, de reli. do. & illa cõter tenetur. Not. secundo iuncta gl. ij. q̃ prelatus sine capl'o suo non potest procuratorem ad litigandum constituere; hoc tã cõter non recipitur per doc. in c. edoceri, de refer. sed distinguitur, cum cã est ardua, & qualificata, in qua p̃tinebat de subiectione hospitalis, & sic potest intelligi. c. j. de p. cu. & c. cã de iud. de quo dicendum est, ut plenè no. in d. c. edoceri. Ego aut regulariter nõ tenerem tex. uidelicet, quod solus prelatus non potest procuratorem constitutere ad compromittendum, cum p se ipsum sine capl'o hoc facere non possit, ut in c. cum ptingat, de tranfac. & infra dicam latius. Nota tertio casum singularem, in quo potest cã spiritali potest compromitti in laicum adiuncto sibi clerico; & sic est hic casus singularis, quem nescio alibi, in quo clericus associatus laico facit laicum capacem, & habilem illius actus, quem solus exercere non potest. Nec obstat, qd plures sint laici, q̃ clerici. an aut hæc mixtura reddat laicum capacem ad ius merè spirituale infra laici subiectionem. No. quarto ibi, arbitrium receptum, arg. optimum & quasi expresse, qd quodammodo de iure

ciuili ex arbitrio omologato datur actio ad ipsam rem laudatam, ut l. cum antea, C. de arb. ita & de iure cano. ut hic: quoniam qd fortius operatur omologatio de iure cano. q̃ ciuili, ut patebit ex infra dicendis. No. quinto ex eodem uerbo, qd qd arbitrium nullum ex defectu mandati procuratoris potest omologari, seu p̃bari, ut perinde habeat effectum, ac si a principio fuisset compromissum, solènter factum facit. l. licet, ff. de iud. & Gl. no. in l. si m̃r. §. hoc iure, ff. de excep. rei iud. ubi patet, qd iudicium nullum ex defectu mandati ratificatur p dñm, cuius noie actum existit. No. sexto ibi, quia iuramento suo, qd iuramentum obligat iurantem illi, in cuius fuit fauorem praestitum, & sic facit optimè in ar. qd ex iure datur actio, de quo notatur in c. cum uenisset, de insti. & j. late rãgã. sed tenendo ãriam opin ad hunc tex. potest dici, qd hic praecellat obligatio naturalis ex compromisso; quo casu iuramentum sequens inducit obligationem efficacem, & de iure ciuili em̃ tex. singularè in l. iure iurandi, de ope. lib. licet pleriq; uelint dictum illud spale, sed nullam aliam rone spalitatē adducere possunt, nisi quia in liberto praestitum obligatio naturalis ex bñficio recepto, ergo fortius idem dicendum, qd praecedit obligatio naturalis ex consensu, cũ ista fortior, & efficacior sit illa, ut dicit gl. no. in l. sed & fi. l. §. consuluit, de peti. hær. de quo tã dicendum, ut j. plenè dicã. No. septimo istum tex. qd multum facit p eo, qd dixi in principio, cum Papa hic se fundet principat̃ super iure quo ad facultatem agendi ad poenam, uel interesse pro procuratorem, & non super obligatione prius orta ex compromisso simplici. tẽ reputo istũ tex. satis ad hoc not. No. octauo qd sicut litigãs in iudicio sine mandato sufficienti tenetur de suo. l. Plautius, ff. de p. cu. ita & is, qui compromittit sine mandato sufficienti. No. nono & u. t. casu, in quo delegatus potest auctorizari, licet hoc non sit in rescripto expresse. Nam, ut hic patet, non solum ordinarius, sed etiam delegatus, tunc potest auctorizare, uel auctorare, ut compromissum fiat de re spiritali in clericum, uel laici, similiter in c. nisi, de p. cu. & hoc quia iste actus est iudici effectus, & concernit causam sibi concessam. ¶ Nunc descẽdo ad intrinsicam huius cap. materiam examinandam. Et primò ã tex. Opponitur tripl'r. uidetur. n. qd arbitrium istud fuerit nullum, uel saltem ex eo nullus debeat actus ad executionem, seu ad poenam, uel interesse cõpetere, cum in compromisso intercesserit partium iurũ quod lex p̃hibet in compromisso interponi, ut in auct. decernit ius, C. eo. q̃ in hoc corrigit. l. ne in arbitris; ibi praecedentẽ, unde saltem em̃ cõm op̃i. legistarum ibi tale iurũ, siue praestetur a partibus, siue ab arbitro, nullum in fauore arbitri operatur effectum, cuius ãrium apertè innuitur hic, ubi P. pa dicit obligationem causatam ex iure saltem ad poenam, uel interesse. Praeterea, & secundo hic poterat agi ad poenam, uel ad interesse, ergo laudũ inde sequens non poterat omologari, ut ex eo daret actio in factum, cũ l. cum antea, C. eo. introduxerit effectũ omologationis, qñ ex laudo nullum remediũ cõpetebat iuratori; ad hoc qd sentit ibi gl. & clarius tenet ibi Bar. qd si in compromisso interuenit stipulatio, non habet locum omologatio, cum tunc possit agi ad interesse, l. diem p̃ferre. §. si. ff. eo. imò, qd plus est, tex. iste apertè innuit, si non uioletur, qd etiam si compromissum fuit pœnale, habet locum omologatio qd op̃i. quæ cõter tenetur in d. l. cum antea, & u. & c. in c. dilecti, §. eo. in fi. ubi pars compellitur solum p poenam appositam in compromisso, licet laudum fuerit a partibus receptum. Item & tertio & c.

Abb. Panor. Repet. H. h. ij. iste

iste inuit, q̄ cessante omologatione, & p̄cenz appositione potest nihilominus agi ad interesse, & tamen ius civile uidetur innuere, q̄ ibi non intercessit stipulatio. l. ij. ff. cod. faciunt dicta in l. cum antea; hic autem non intercessit stipulatio, sed simplex consensus in compromisso emittendo, ut satis inuit litera, ibi, sed simpliciter ut supra dixi, & cum fuerit appositum iuramentum tanquam à iure in compromisso reprobatum, nil debet operari, ut legitur, & not. in dicta auct. decernit ius. ¶ Sed circa primam difficultatem consistit &c. ¶ Intellectus dictæ auct. decernit ius; & uidetur, q̄ illa auct. non procedat hodie saltem de iure canonico. nam si inhibitor iuramentum solum ab ipsis arbitrariis præstandu, non autem quin à partibus præstari possit, & cessaret contrarium supra formatum: quia hic non ab arbitrariis, sed ab ipsis partibus fuit præstitutum. si autem tenetur, q̄ indistincte illud iuramentum prohibetur, sicut tam respectu arbitratorum q̄ partium, ut uidetur tenere Bar. & Bald. & quasi communitè legistæ in d. auct. decernit ius, & aperte tenuit gl. in c. ij. supra eo. in uerbo, sacramentum; q̄ placet mihi, cum l. ne in arbitris, ad cuius correctionem emanauit illa auct. loquatur indistincte tam de iure partium, q̄ arbitratorum. nam primò principaliter disponebat in partium iure, ut patet ibi in principio. Debet illa auct. intelligi indistincte, cum loquatur per uerba generalia, ut patet ibi, nullum hic fieri arbitrium, ut cum facti religione &c. tunc militat p̄rium q̄ formatum, super quo uariis in locis doct. utriusq; iuris uaria fenserunt. Nam Hosti. in decr. cum æterni, de re iud. lib. 6. & post eum Vinc. & Arch. uidentur tenere, q̄ hodie uigorem illius auct. iurum præstitutum super compromisso nullum commodum affert iuratori; q̄ colligitur ex fine illius auct. quæ sic intelligunt, nec distinguunt inter ius civile, & canonicum, nec allegat aliquem tex. iuri canonici p̄rium, sed simpliciter transeunt recitando intellectum, & mentem illius auct. Bar. aut in d. auct. clarius loquens dicit, q̄ tale ius nihil ualet etiam de iure cano. quia lex præcepit, ne arbiter sumatur cum iure ut in d. auct. & in corpore, unde sumitur, in auct. de iud. s. q. uerò; idè qui iurat q̄ illam prohibitionem, peccat mortaliter, quia uenit p̄ legem, ut in c. ij. de ma. & obe. ergo tale ius seruari non potest sine interitu salutis æternæ, & per quos non est seruandum, ut in c. si uerò, de iureiurando: dicit tñ Bar. q̄ libenter uidisset opinionem canonistarum in hoc. ¶ Sed profectò multum tñ in hoc errauit Bart. cum habeamus hic tex. contrarium, & in c. cum in tempore s. eo. & in c. ij. & licet prohibeatur iuramentum interuenire in compromisso, ut in dicta auct. decernit ius; si tñ interuenit, seruandum est, dummodò arbitrium sit licitum; allego illum tex. in præal. cum tempore. Et ad motiuium Bar. respondendum est, ut i subiciam. ¶ Et aduertendum est, q̄ hoc dictum tñ Bar. est p̄ theoricam suam in auct. sacramenta puberum, c. si aduer. uen. & l. oēs populi, ff. de iust. & i. in repet. & in l. Scius & Augerius, ff. ad l. Falc. & in l. is, cui bonis, ff. de uerb. obl. & in l. si quis pro eo, ff. de fide instr. in quibus iuribus dicitur, q̄ si uerba prohibitoria legis diriguntur ad rem, ualet iurum contrarium. ut si in statuto dicatur, ut iuramentum non ualet, ut in cap. cum contingat, de iureiurando, & in c. ij. de pact. lib. 6. focus, si uerba diriguntur in personam, ut patet in casu nostro uerba dictæ auct. decernit ius, diriguntur ad rem, ut ibi patet, ergo iurans non peccat, & dicendum latuit, ut infra dicam. Præterea dictum Barto. aperte reprobat hac ratione, iuramentum prohibetur in

compromisso interuenire, ne detur materia incurrendi periurium, ut est tex. iuncta glo. in auct. de iudi. s. si uerò, sed prohibitum iurare ex hoc causatur nihilominus seruare iuramentum, ut probatur in cap. si Christus, iuncto cap. si uerò, de iureiurando. Et uidendus est ad materiam tex. optimus, 27. q. 4. s. fin. Hostien. si autem apertius, & efficacius fuit locutus in dicto c. ij. dicens per iura superius allegata illam auct. corrigi, & l. antiquam resuscitari, quæ id permittebat, C. eod. l. ne in arbitrio, cum secundum eum etiam Imperator in iuramentis, & in aliis ecclesiasticis uelit seruare canones. Et nota clerici in auct. ut apud proprios episcopos, in s. si uerò, & s. j. & de iureiurando. cap. licet, lib. 6. Et per hæc uerba sentit Hostien. quòd lex antiqua in nullo hodie sit correctæ, sed potius resuscitata per hæc iura canonica, & per consequens uigore iuramenti arbitrarij præcisè est seruandum, si alias licitum est, prout disponebat illa l. ne in arbitris. Ioan. Andr. in dicto cap. ij. dicit standum esse iuribus istis canonicis; quatenus agitur de ui iuramenti. vnde iuramentum est obligatorium secundum eum, dummodo materia alias sit licita: sed quantum ad ius agendi contra arbitrum, qui malè iudicasse dicitur, non facit litem suam, licet malè iudicauerit cum iuramento per tex. illius auct. decernit ius. sed clarius loquitur Bal. in dicta auct. dicens, quòd respectu priuilegijs nascendæ actionis uel exceptionis standum est legi, etiam de iure canonico, quia actio ex tali laudo hodie non nascitur propter auct. correctam. Aut queritur nunquid iurans possit compelli per censuram ecclesiasticam ad obseruantiam iuramenti, & dicit, quòd sic, si laudum alias est licitum. ratio diuersitatis secundum eum, quia priuilegium, ut oriatur actio pro executione laudi uigore iuramenti est de iure civili, sed censura Ecclesiastica est de iure canonico. vnde concludit, quòd in foro spirituali habet ius canonicum locum quò ad censuram; adducit not. in cap. ij. de foro competent. lib. 6. sed non allegat aliqua iura canonica specificè disponentia in iure nostro. ¶ Et aduertendum, quia Bald. sentit, quòd in foro civili non potest compelli ad obseruantiam istius iuramenti. Item quòd in foro canonico non compellitur præcisè ad executionem, sed solum per censuram ecclesiasticam. sed contra hoc dictum Bald. aperte facit tex. in dicto cap. cum tempore, & cap. ij. supra eodem. in quibus iuribus patet, quòd pars succumbens præcisè compellitur in foro canonico ratione iuramenti ad obseruantiam arbitrarij, non autem casuali uel per censuram ecclesiasticam, ut dicit Bal. Ex quo iuramentum super compromisso præstitutum ligat, tenetur iudex secularis illud obseruari facere etiam in foro suo, in cap. licet, de iureiurando lib. 6. Dominus meus domi. Cardinalis Florentinus similiter sentit standum esse iuri canonico, cum materia iuramenti sit ecclesiastica, cum distinctione tamen, de qua notatur in cap. illo, per Innocen. ut infra statim dicam. ¶ Ego legendo illud capitulum dixi in transitu lectionis, q̄ habito respectu ad ius civile non pducatur hodie actio ex compromisso iurato, ut uoluit Bal. quia cum actio daretur olim ex tali compromisso ex dispensatione iuris ciuilibus. d. l. ne in arbitris, poruit idem ius civile impedire, & tollere natiuitatem actionis, quam prius ius introduxit, arg. l. nihil tam naturale, ff. de reg. iur. & in c. omnes res, de reg. iur. ad hoc glo. not. in simili in c. cum l. m. leges, de hæret. lib. 6. in uerbo, casu, propè finem;

sed habito respectu ad ius canonicum, & diuinum, dicebam, q̄ productæ actio: quia, ex quo ius canonicum, & diuinum mandat indifferenter iuramenta debere seruari; ergo competit actio, ut in l. i. ff. de condi. ex l. concludendo ergo dicebam, q̄ ius seruandum est, in quantum aliquod producit, siue auct. sine peccato, & sicut arbiter fuit inique arbitratus, non facit litem suam, ex quo interuenit iuramentum. Nam hoc innuere uidetur tex. ille singularis in d. auct. decernit ius, & sequuntur communiter Doct. ibi, & tenet archi. in d. c. u. æterni, licet alias arbiter faciat litem suam iniquè iudicando in l. si ff. mens fal. mo. dix. & ibi per Bart. Adde tex. iuncta glo. si in l. si quis in conscribendo, C. de pactis, ubi per Bar. & Bald. in l. si de uar. & extraordin. cog. & no. in glo. in d. auct. decernit ius, quatenus ex non obseruantia iuramenti peccatur, succedit ius canonicum, quod debet compellere ad obseruantiam iuramenti, ut hic & c. cum tempore, supra eo ex illis, quæ tunc dixi, credo, quòd experitur in præ. Nun autè, data opportunitate latius speculandi, adhibito longiori studio, prosequor hanc materiam latius, & parato intellectu iuris, alias mente canonistarum, dico, quòd multiplex est iuramentum. quoddam enim est lites decisorium, quòd præstat in lite in supplementum probationis. ex tali iur. secundum utrumq; ius datur actio, ut l. actori. C. de re. credi. & l. si duo, ff. de iureiur. & quòd legitur, & no. in c. & si Christus, & i. c. si de iureiur. Quoddam est iuramentum confirmatorium, quòd confirmat conventionem, ut in simili exemplum in c. ij. de pact. lib. vi. & in auct. sac. puberum. C. si aduersus uen. uel quando præsta. super contractu alias autem à iure permisso; & tunc non agitur ex iuramento, sed actione ex eo contractu. quòd iuramentum operatur notabilem effectum, quòd confirmat contractum. Item accumulatur forum foro. Nam quantumque contractus talis fiat inter laicos, potest tamen propter iuramentum in ipso situm etiam coram iudice ecclesiastico conueniri, ut est tex. no. in c. cum laicus, de fo. compe. in vi. Et an & quando iuramentum confirmat contractum alias inhibitum, no. Bar. in l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. dixi plenè in c. cum contingat, de iureiur. Quoddam est iuramentum obligationis productorium, & de illo dubitatur, utrum ex eo competat actio; & communiter tenent legistæ, quòd de iure civili non nascitur actio per l. iureiur. in prin. de op. liber. & i. l. r. C. eo. & l. si ff. de liber. causa, ar. per locum à specializad idem d. l. si quis pro eo. imò plus dixit ibi Bar. q̄ etiam non nascitur naturalis obligatio, si pactum non præcessit, ex èplum si iurauero tibi, q̄ faciã pro certum quid, nullo pacto prius inter nos præcedente, & sic intelligit Bar. illam l. si quis pro eo. secus: si præcessit pactum etiam nudum. tunc enim ex pacto oritur naturalis obligatio, ex qua tamen de iure civili non agitur, sed tunc excipitur. l. iurium. s. si cū nulla ff. de pac. unde concludit Bar. in d. l. si quis pro eo. per illum tex. quòd iuramentum non habet uim pacti: quia iurando non promitto parti, sed magis Deo; idè non est pactum, quòd est duorum consensus, ad idem l. j. ff. de pact. idè secundum eum non oritur naturalis obligatio. nam si oriretur, potuisset accedere fideiussor, ut l. j. & l. fideiussor. ff. de fideiussor. contrarium dicitur in dicta l. si quis pro eo; sed an dicta Bart. sint usquequaq; uera, infra subiiciam. sed postmodum de iure. C. emanauit illa l. ne in arbitris, quæ inducit nouam prouisionem de iure civili, ut ubi alias non poterat agi ex com

promisso super executione laudi, ut in l. ij. ff. eo. nec ex iuramento, ut s. dixi, fuit inductum, q̄ si iuramentum interueniret in compromisso, tum daretur uigore iuramenti actio pro executione ipsius laudi, postmodum interuenit ius auct. quòd illam l. r. uoluit, & inhibuit compromissum fieri cum iuramenti interpositione, dicta auct. decernit ius, & in corpore, unde sumitur in auct. de iudic. s. quia uerò. Videndum ergo restat, quòd de iure canonico, & an præualeat iuri civili etiam in foro civili ratione iuramenti. ¶ Ego puto, q̄ ad obseruantiam cuiusq; liciti iuramenti potest agi multis modis, primò per uiam denunciationis euangelicæ: quia peccat quis non obseruando iuramentum: ille modus est datus, & probatur in c. nouit, de iudi. & ibi Inno. in c. cū uenissent, de insti. & Bar. in extraua. ad reprimendum, in uerbo, per denunciationem. secundò ut manu regia peccatur obseruantia iuramenti. nam & antequam actiones essent proditæ à iure civili deus mandauit iuramenta seruari, ut in c. & si Christus, de iureiur. ergo præsupposito, q̄ specificata actio ciuilibus non competat, nihilominus à ministro dei potest peti, ut iuramentum obseruetur, sicut obligationes iuris gentium prius ante ius civile proditum executioni mandabant. l. ij. ff. de orig. iur. facit quòd no. Inno. in c. quæ in ecclesiariis, de consti. tertio poterit agi per uiam cuiusdam intimationis, ut intimitur iudici ecclesiastico, q̄ cū is iurans stet in peccato, debet enim iudex ex officio suo compellere, ut ille corrigatur à peccato, uel ne labatur in peccatum, ut legitur & notat in c. ad nostram, el. ij. de iureiur. & in c. ex literis, el. ij. de sponsa, quarto poterit agi conditione ex l. diuina, uel canonica ad præcisam executionem iuramenti, ut fiat quòd iurauit. ubicunque enim mandat aliquid dari, uel fieri, seu nouam obligationem inducit, nec prouidet præcisè de actione, datur semper pro actione conditio ex l. illa, ut l. itatuas. ff. de acquire. do. & l. uni ca. ff. de condi. ex l. no. glo. in c. ordinarij, de offi. ordi. & in c. cum liberum, de sepul. sed l. canonica, & principaliter diuina, mandat iuramenta debere seruari, ut patet in d. c. & si Christus, & in c. debitores, & in c. ex rescripto, & quasi per totum de iureiur. ergo poterit agi ad obseruantiam iuramenti, conditione ex illis. l. l. & quòd ex iuramento tñ oritur obligatio, ei scilicet, cui iuratur, patet in ca. p. de iureiur. ubi patet, quòd is cui iuramentum fuit præstitutum, potest iuramentum remittere, ad idem c. ii. de spon. ergo queritur sibi obligatio, cum relaxatio præsupponit obligationem. l. diuina, de uerb. obli. & c. ad dissoluendum, de despon. impub. & xxxii. quest. ii. cap. quòd uerò non formatum præterea uidemus, q̄ ubicunq; l. ciuilibus probat aliquam conuentionem. ff. de pac. legitima, seu l. diuina, quæ est supra omnem l. & lex canonica, quæ est pars, & ministra diuinæ, approbat iuramentalem obligationem, ergo ad iuris obseruantiam, uel obseruationem agi potest, & q̄ de iure canonico ex iuramento oriatur actio, & facultas agendi, firmat & Bar. in d. l. si quis pro eo, & tenet Hosti. in dicto c. cū uenissent, & satis sentit ibi do. Anto. in c. cum contingat, de iureiur. & in c. ii. de spon. licet aliqui contra: sed primò dictum sequor per prædicta. Et hoc ultimum dictum uidetur uoluisse etiam Inno. in c. Quintauallis, de iureiur. in prin. licet contrarium sentiat in d. c. nouit, de iudi. & in d. c. cum uenissent, de insti. & per maxime hoc dictum dicendum in casu nostro, ubi in compromisso intercessit iuramentum, & sic præcessit obligatio naturalis. tunc enim in dubio uide-

tur, q̄ danda sit actio etiã de iure ciuili, ut hic, & in l. ut iuri iur. ff. de op. liber. & in l. j. C. eodem tit. & in aucten. sacramenta puberum, C. si aduerfus uend. & supra dixi in quodam notabili; & hanc opinionem firmavit do. Ant. in d. e. cum contingat, & optimè facit. d. l. ut iureiur. iuncta ratione, quã supra dixi in iij. notabili; sicut in simili uideamus, q̄ debitum naturale potest constitui in titulum deductum, & sine alia stipulatione p̄missor obligatur propter naturalem obligationem p̄cedentem titulum, ut in d. c. ut debitum; ad idem tex. s̄m ultimam lecturam, glo. in d. l. j. C. si aduerfus uend. ubi minor obligat ex iuramento, p̄cedente obligatione naturali per illum tex. facit etiã, quod in simili legitur, & notatur in l. cum simus, C. de agri. & cens. lib. i. ubi no. Bar. per illum tex. q̄ bina confessio extra iudicium operatur effectum confessionis iudicialis. itẽ q̄ uerba enunciatiua obligant, si bis emanauerunt, & facit. l. vnica, & quod ibi no. C. de plus petiti. ita dicamus in casu nostro. sed aduerte diligenter, quia contra p̄dicta facit, q̄ saltem de iure ciuili non competat actio ex iuramento, licet p̄ceserit naturalis obligatio; aper- tissimè uidetur facere. l. ne in arbitris, C. eo. ubi de iure nouo, & speciali data fuit agendi facultas, licet iur̄m p̄ceserit naturalis obligatio causata iam ex cõpromissio; ergo in d̄rium se habet reg. in c. p̄nti, §. loca, iuncta gl. de p̄b. lib. 6. sed contrarium ut difficile; si t̄n ponderetur, non obstat. quia in casu isto iuramentum p̄ces- sit indubitata naturalis obligatio, sed in casu. l. ne in arbitris, non p̄ceserit cõsensu indubitatus, sed fuit in genere p̄stitus; unde, ut infra dicam, potest pars postea dicere, q̄ in non laudatis non consensit; idẽ l. noluit compromittentes p̄cisè obligari ad laudum, ut in l. diem, in ff. eo. ut infra plenius dicam. Et aduertendũ, quia Bar. tacitè sensit in d. l. si quis pro eo, in uerbo, sed quõ contra p̄dicta, s̄q̄ nudum pactum p̄cedens non nocet subsequẽti iuramento, & sic q̄ ex iuramento nõ potest agi, licet p̄ceserit obligatio naturalis, quæ apertius firmavit Bal. in l. j. C. de op. lib. post Iac. de Are. mo uetur, q̄ speciale est in liberto, ut in l. iureiur. ff. de op. lib. ergo ius commune regulariter erit in contrarium. Ad idem allegatur. d. l. si quis p̄ eo, & dicta auct. sacra- menta pub. respondet, quod ibi iuramentum represen- tando legitimam ætatem tollit impedimentum ætatis, quod obstat, sed iis non obstantibus in priori senten- tia, quia, ut supra dixi in vj. notabili, nulla alia specia- litatis ratio potest esse in liberto, nisi quia p̄ceserit naturalis obligatio in donatione libertatis, ut satis in- nuit tex. in d. l. iureiur. ff. de op. lib. in prin. ibi dicit, q̄ debet esse libertus, ut ex iuramento operarum contra- hatur obligatio, & quod iuret libertatis causa; & sic p̄- dera hæc uerba ult. secus igitur, si iuret alia ratione. Et uidetur s̄m gl. ibi iurare libertatis causa, si iurat tempore manumissionis, uel post incontinenti, per l. si. ff. de libera. cã, sed obligatio naturalis, oritur ex beneficio recepto, ut not. dicit gl. in l. sed & si. §. consuluit, ff. de pe- ti. hære. ergo p̄cedens naturalis, quæ oritur ex benefi- cio recepto, ex cõsensu nescit iuramentum subsequẽs. Nam & ius ciuile, p̄sertim cum non est odiosum, debet extendi ex idẽitate, uel maioriãte rationis, ut no. gl. in l. j. ff. de condi. indeb. facit quod no. Bar. post gl. in l. ferui, ff. de usufr. & tex. in c. cum dilecta, de cõsr. uti- nel inuti. Et ubi rō non est in l. expressa, possumus con- iecturare rōnem naturalem, & ad limites rationis pos- sumus, & debemus. l. etiã p̄naliter extendere, ut no.

uoluit Cy. in l. non dubium, C. de legibus, & per Bal. in l. maximum uitium, C. de lib. p̄t. & in l. cõuenticula, C. de epif. & cle. p̄terea iura ciuilia loquuntur de pa- cto nudo, ut in l. legem, C. de pactis; sed si secutum est iuramentum, non potest dici nudum, sed uestitum; si n. uestitur stipulatione subsequẽti, ut l. petens. C. de pact. fortius debet uestiri iuramento per quod intendit iu- rans se obligare Deo, & homini, cui iurat, ut in d. l. ut iureiur. iuncto. d. c. & si Christus; ad idem. d. l. actori, C. de rebus cred. ubi ex iuramento litis decisio agitur, er- go fortius ex illo, quod sequitur naturalem obligatio- nem; & non p̄t ratio concludens diuersitatis assignari. d. l. si quis pro eo, non facit in eo membro, ut infra re- spondebo, nec est bona responsio Bal. ad dictam auct. sacramenta puberum, quia dico ibi minore obligari iurando super contractu, ne detur materia deicienda, ut clarè innuit tex. in l. j. C. eo. ex quo conueniõne p̄- cedentem confirmat iuramento. Et sic concludo, q̄ t̄ de iure ciuili cõpetit agendi facultas, quando natura- lis obligatio p̄ceserit iuramentum, & singulariter ad materiam istam facit tex. in l. si quis maior, C. de trãsa. in uerbo, pacta, & in uerbo, placitum, & in l. cum pater, §. filij matrem, de leg. ij. Et, ut arbitror, super iis ratio- nibus super fundata. d. l. ne in arbitris, per quæ dici p̄t, q̄ si nunquam illa emanasset, idem fuerat dicendum, attẽta p̄sertim dispositione iuris diuini, & canonici, uigore cuius dici potest, q̄ etiã ibi principaliter iura- mentum sine alio pacto p̄cedente intercessit, & q̄ in foro ciuili possit agi ex iuramento, cum iuramenti ma- teria pertineat ad forum ecclesiasticum, ut in c. vena- rabilem, de elec. & in c. cum sit generale, de foro cõpet. Et imperator submittit se dispositioni canonum in istis spiritualibus ecclesiasticis, ut in auct. de ecclesiasticis ti- tulus no. in regula possessior, de reg. iur. lib. 6. & Bar. in l. priuilegio, C. de sacros. eccl. Et per hanc rationem di- cemus, q̄ concubinatus sit hodie reprobatus à iure ci- uili, & q̄ usura sunt prohibita; quia Imperator in tali- bus sequi uult canones per Io. An. post Host. in regula sine culpa, de reg. iur. lib. 6. in Mercu. & ad p̄dicta opti- mè adaptari potest rō dictæ l. ne in arbitris in prin. ubi dicitur, cauendum esse, ne detur licentia perfidis homi- nibus passim definitiones iudicum eludere, quæ quidẽ ratio etiã hodie locum habet: quia homines iuran- tes super cõpromisso, & non obseruantes inciderunt in periuirium, ut supra dixi, ergo & c. Itẽ credo posse at- tentari, q̄ dispositio ÷ dictæ auct. decernit ius in nullo debet hodie obseruari, etiã in foro ciuili, quod p̄bo sic, dictum est enim q̄ l. ciuili non potuit impedire iu- ramentum, ne obligationes oriendas ex iuramento, cū acquiratur Deo, & p̄sertim in compromisso, cum ex- pressè tale iuramentum approbetur à canonicis, ut hi, & in d. c. cum tempore, eo. tit. ij. nec materia iuramenti pertinet ad l. ciuilem, sed ad ecclesiasticam, dicit. c. vene- rabilem, de elec. & d. c. nouit, de iud. apertissimè uo- luit Bart. in l. oēs populi, ff. de iusti. & iu. in sua repet. in vij. col. in uer. ij. iuxta p̄dicta, ad si. illius uer. ubi dicit, q̄ si statutum diceret, quod minoris contractus non ua- leat, etiã si fuerit iuratus, nisi interuenierit consensus duorum consanguineorũ, non ualet tale statutum, cum directè impediatur iuramenti efficaciam; unde iuramen- tum operatur suam uim, ac si à lege non prohiberetur. Item uoluit Fed. conf. 27. & plenius tetigi in quadam disputatione mea, quæ incipit, si ante statuto, & in c. cum contingat, de iureiur. Et per hoc tollitur motiuũ Bart. in d. auct.

in d. auct. decernit ius, dum dicit, q̄ peccat quis iurãdo contra illam constitutionem; non aut peccat, ex quo ca- non ad quem spectat, hoc modo permittat. l. Gracius, C. de adult. c. qui peccat. 23. q. 3. P̄terea, p̄suppo- sito sine ueritatis p̄iudicio, quod peccat iurando, uel euitando actum, ex quo illud, quod iuratur, non continet in se peccatum, nec uersatur peccatũ in obser- uantia, tenetur iurans iur̄m obseruari, licet ÷ l. iuraue- rit; hoc probatur apertè in c. & si Christus de iureiur. ubi et à lege diuina prohibetur quis iurare creaturam; & t̄ si iurauerit, licet peccauerit in iuramento, tenetur obseruari iur̄m. Ad idem alius uerò text. in c. monet. 22. q. 1. facit c. ad apostolicam, de regula. dixi plenius in d. disputatione, & in d. c. cum contingat, per quæ aper- tissimè reprobatur theoricã Bar. in d. l. si quis pro eo, & in d. auct. sacramenta puberum, & in multis aliis locis licet dixerit, q̄ qñ legis prohibitio dirigitur in perso- nam, non ualet actus iuratus, de quo plenissimè dixi in locis p̄allegatis. Nec obstat, si dicatur, q̄ lex ciuili poterit tollere actionem, quam dedit iuxta not. p. Inn. in c. quæ in ecclesiariũ, de consti. & per gl. in d. c. cum s̄m in d. hære. lib. 6. ¶ Quare dico, q̄ actio non p̄t p̄ prin- cipem tolli, quia esset indirectè disponere ÷ ius diu-inum; secus ubi actio uertitur, & fundatur super solo ui- gore, & super re iudicata est in similibus ita singulari- ter dixit Bal. in l. rescripta, in fi. C. de p̄ci. Impe. offe. & facit qđ no. Io. An. in c. significasti, de fo. comp. ubi di- cit Papã ligari iuramento in c. omnis utriusq; sexus, de p̄e. & remiss. Cum sit illud c. fundamentum, uel fun- datum super dispositione. l. iuris diuini, & cum hoc de- bet recipi dictum Inn. in c. quæ in ecclesiariũ, ubi sim- pliciter dicit principem posse tollere actionem, cum sit l. ij. de orig. iur. eodem modo limitãdus Inn. in c. ad mo- nasterium de statu re. ubi dicit principem posse et̄ sine causa dispensare etiã contra constitutionem suã, quia sicut uoluntate fuit conductus ad statuendum, ita & nuda uoluntate potest duci ad destruendum. non n. procedit, si constituto fundatur super meritis iuris di- uini, seu super æquitate naturali facit, qđ not. Io. An. post B. Thomam in c. de multa, de p̄bendis, ubi con- cludit Papam peccare, qñ dispensat super pluralitate beneficiorum nulla legitima causa superstitere, & idem tenet Io. de Lig. in cle. gratiæ, de rescriptis. Primò ex quo cessat principalis dispositio. l. quia non potuit su- per iuramento statuere, cum non spectaret ad forum suũ, ergo cessare debet sequela legis gl. ad hoc not. in c. de puellis. 3. q. 2. quæ est contra gl. d. c. cum s̄m, & illã gl. de puellis, sequitur Fed. de Sen. conf. 37. ubi tenet, q̄ pena. l. j. & l. 2. C. de sec. nup. cessat, cũ l. non potuerat dis- ponere in matrimonio, ut puta nõ spectante ad forum suum. Et aduertendum, quia quoq; ad istum tex. cauillã do responderi potest, q̄ hic agitur ad executionem; non uirtute iuramenti, sed omologationis, & probationis laudi. Ad penam autem, seu interesse agi potest, & si iuramentum non fuit appositum, ut in c. dilecti. §. eo. & in c. j. supra de pac. iuramentum autem non tollit ualiditatem compromissi, nec p̄enæ appositione, sed ex se non inducit actionem, sicut inducebatur. d. l. ne in arbitris, ut est de mente glo. Bar. & Bal. in d. auct. decernit ius. Dico tñ hoc non ob stare primò in eo, q̄ Papa fun- dat se super iuramẽto. Secundo quia uer. magis apertus in d. c. cum tempore. §. eo. ubi ratione iuramenti agitur p̄cisè ad executionem. Et per hoc dico etiã, quod arbitriniquè arbitrando facit litem suã, cum iura-

menti religione fuerit assumptus, quia ex naturali æq- tate arbiter tenetur. d. l. si quis in conscribendo. C. de pac. & in aliis iuribus superius all. nõ. n. potuit. l. statuen- do super materia iuramenti ad eam non pertinentis di- spositionem tollere illam quia, ut p̄dixi, ex quo prin- cipalis dispositio. l. sup. iuro non ualet; ergo nec accef- sorium; ad hoc gl. no. in c. fin. 32. q. 6. 2. p̄dicit, q̄ licet filia contrahat matrimonium sine consensu patris con- tra p̄ceptum. l. nihilominus poterit uti beneficio. l. ut pater teneatur eã dotare: q̄ nõ potuit. l. disponere sup iura ad eam non pertinentia; ad idem gl. in d. c. de puell. is, & qđ no. Fed. in p̄all. conf. 36. lex. n. ciuiliis uoluit tollere actionem competentem contra arbitru in odiũ partium uenientium ÷ distinctionem illius. l. sed ex quo nullum est odium in iurando, quia canon cui in hoc stã- dum est, permittit, & per consequens debent peccata ces- sare, sicut in simili dicimus, in p̄nis, quæ infliguntur mulieri transenti intra annum luctus ad secunda uo- ta, ut hodie censentur sublata, ex quo illa prohibitio non tenet propter auctoritatem permittentis, cui stan- dum est in materia ecclesiastica, ut plenè no. in c. p̄n. & ult. de secun. nup. & in d. l. iij. & Fed. in d. conf. & plenissi- mè dixi in repetitione. c. ecclesiã S. Mariæ, de consti. & hæc puto uerissima. ¶ Et aduertendum, q̄ p̄dicta di- sputatio ÷ locum nõ habet etiã de iure ciuili, cum in aliquem compromittat tanquam in arbitratore, & ami- cabilem compositorum. Nam tunc iuramentum utroq; iure interuenire poterit, ut l. si libertus. ff. de ope. lib. & c. Quintauallis, & c. ueniens, de iureiur. tenet cõiter 23 legitæ in d. auct. decernit ius q̄ et mero ÷ iure ciuili in- specto ex iuramento extra iudiciali obligationis intro- ductorio oriatur obligatio naturalis quãtũcũq; non p̄- ceserit aliquod pactum, licet aliud teneat Bar. in d. l. si quis pro eo, dicens per tex. illius. l. nullam nasci de iure ciuili obligationem; quod nititur probare ex eo, q̄ a fideiussor accedens huic promissioni iure ciuili nõ obli- gat ut ibi, & in l. fideiussor. ff. de fideiuss. Et primò pro ÷- ria opin. allego Inn. qui in d. c. nouit, simpliciter uoluit nõ distingueri inter ius canonicũ, & ciuile ex tali iur. obligationem naturalem parti quærendam. nec appar- et aliqua specialitatis ratio inter ius canonicum, & ci- uile p̄terea allego eundem Bar. qui hoc idem uoluit in extrauaganti ad reprimendum, in uerbo; denuncia- tionem, ubi æquiparat pactum nudum, & iur̄m quõ ad inducendum obligationem naturalem, ut agi possit p̄ uiam denunciatiõnis euangelicæ, & expressè loquitur, qñ alius, quã libertus iurat, & iudicio meo non cauẽ- laudo literam uidetur casus in l. Stichus, in §. naturalis. ff. de solu. ubi pactum, & iusuran. æquiparatur quõ ad tollendam obligationem naturalem, licet Bar. uideat intelligere ibi in iuramento à parte parti delato. Sed profecto illud est diuinare, ut q̄ tex. ibi loquãt simpli- 24 citet de iuro ex quo oritur naturalis obligatio ex con- sensu se alteri obligare uolentis dato alieno consensu, in l. cū amplius. §. is natura debet. ff. de reg. iur. sed in casu nro, ex quo iuro tibi p̄sensit aliquid me tibi daturum, uel facturum, habeo in animum in eo me tibi obligandi, ex quo in tui fauorem tibi iuro: quia licet iuramentum principaliter dirigatur in Deum; uidetur tamen secu- daria obligatio acquiri parti, in cuius fauorem iurat. Hinc est, q̄ ille potest iuramentum remittere. d. c. r. de iureiur. ergo nascitur obligatio naturalis & ex hoc tol- litur motiuum. Bar. Dico enim q̄, ex quo quis iurat p̄- senti, & in eius fauorem, hoc habet uim pacti, cum iurãs Abb. Panorm. Repet. Hh iij pro-

promittat ei, quod iurat non solum nudo consensu, sed firmiter promissionem iuramento. Nam iuramentum promissorium habet inclusam puram promissionem, quando confirmat attestacionem sacræ rei, ut probari potest in c. ita ergo, 32. quæst. 1. Et optimè facit ibi glossa. quæ ponit causam institutionis iuramenti, dicens fuisse inducendam, quia homines sæpè non credunt simplici verbo, nisi firmiter iuramento; & facit simile de negatiua prægnante, quæ habet inclusam affirmatiuam; id potest probari, sicut affirmatiua, ut est tex. iuncta gl. in c. sub per hoc, de renun. Hinc dicimus, quod iuramentum quoddam est compromissorium, quoddam obligatorium, & ut no. in c. si uerò, de iureiur. Et facit, quod not. Io. An. post In. in c. ij. de spon. ubi dicit, quod quandoque iuramentum dirigitur in Deum, quandoque in hominem. Dirigitur in Deum, quando intendit iurans principaliter Deo complacere: in hominem, quando principaliter iurat in fauorem hominis; ideo potest hoc secundo casu remitti ab homine, cui iuratum est, ut ibi, & in d. c. j. de iureiur. Præterea sponsalia non possunt contrahi sine mutuo consensu, ut in c. uni. de spon. in 6. Et tamen uidemus, quod per iuramentum possunt contrahi, ut in d. c. 2. ergo iuramentum homini præstitum habet inclusum consensum obligatorium respectu hominis, cui iuratur. Idem uidemus in societate, in qua contrahenda requiritur consensus, in l. consensus, de actio. & obli. & tamen potest contrahi interpositione fidei iuramenti d. c. 2. ergo iuramentum homini præstitum habet inclusum consensum obligatorium respectu partis; item facit d. l. iur. iur. in princ. ubi patet, quod ex iuramento præstito oritur obligatio, & consensus. nec uidetur aliqua specialitas. & quantumcumque pars cui iuratum fuit, nihil expresse dicit, tamen uidetur præstitisse consensum recipiendo iuramentum, seu tacendo, cum ageretur de facto suo, ut probatur in l. qui patitur, & l. qui fidem, & l. si remunerandi, §. si passus, ff. mandati. in quibus iuribus leg. Et not. quod patiens uidetur consentire, & mandare in iis, quæ faciunt in sui fauore; Et actio mandati contrahitur ex consensu utriusque partis, ut in l. j. ff. mandati, & insti. de obli. ex consensu. Consensus autem tacentis præsumitur, ubi agitur de re concupiscibili, & favorabili, ut no. In. in c. in Genes. de elec. sequitur glo. in regula, in qui tacet, de re iud. l. 6. & Bar. in l. quæ do. fo. ma. & satis probatur in iuribus supra alleg. ad idem tex. iuncta gl. in l. donationem §. species, ff. de dona. ubi donatio facta præsentis, & tacenti ualet, & idem uoluit glo. iuncta tex. in l. illud c. de sac. fan. eccl. Et facit tex. a contrario sensu in l. absentis, de don. & in l. qui absentis, de acqui. poss. ff. & tamen donatio ad eius ualiditatem requirit stipulationem, uel pactum nudum, & sic duorum consensum, ut no. glo. in l. cum pater §. uetus, de leg. 2. & insti. de dona. in prin. & Bar. in l. iur. gen. §. si cum nulla, ff. de pac. & sic patet, quod præsentia donatorij, fauorabiliter operatur consensum, & acceptionem, & pactum; & sic debet intelligi tex. in l. pactum, ff. de pa.

27 ubi dicitur, quod pactum est duorum consensum, siue conuentionem. pollicitatio uerò solius offerentis promissum est. dico enim, quod dicitur consensus duorum interuenire modo prædicto. Dicitur autem pollicitatio, quando fit promissio in fauorem absentis, ad hoc l. si quis pro eo, super qua se fundabat Bar. & communiter legistæ, pro quorum opin. dico id, ad quod inducitur. illa enim lex singulariter dicit, quod is, qui fideiuscit pro eo, qui cum non esset libertus, operas se præstaturum iurasset, non tenetur. intelligo enim, quod ideo non obligatur ratione sui

erroris, qui credebatur se libertum esse, cum non esset libertus; si enim uoluisset ibi iurifconsultus dare regulam generalem, ut ex iuramento non oriatur obligatio naturalis, ad quid se abstinisset ad eum, qui cum libertus non esset, iurauit se præstaturum? &c. Intelligamus ergo, quod prædicta iura consentanea locum habent, quando ille iurauit per errorem alias secus, cum iuramentum promissorium habeat in se tacitum pactum, sit fit præsentis, ut in iuribus præall. ut in c. ad nostram, de iureiur. & in c. 2. de spon. ubi tex. optimus probans, quod obligatio acquiritur parti, nec non potest a parte remitti, in cuius fauorem iuratur, & loquor de secundaria obligatione: quia primaria acquiritur Deo, ad quem principaliter dirigitur iuramentum, ut in c. debitores, de iureiur. Nec obli. dicas, quod de iure ciuili speciale est in libertis iurante domino, ut in d. l. ut iureiur. de op. lib. ergo secus in aliis personis, quia dico speciale esse in libertis in hoc interuentio, uidelicet ubi præcessit obligatio naturalis, ut prædicti. Sed ego loquor de obligatione naturali tantum, quæ de iure ciuili non est sufficiens ad agendum, ut d. l. iuris gen. §. sed cum nulla, ff. de pac. & hæc sunt iudicio meo bene notanda; quia faciunt ad multa. Sed nunc ad uertendum, circa præmissa oritur alia difficultas. Nam si conclusum est, quod iuramentum in compromisso præstitum ualet, & tenet, nunc uertitur in dubium, an ex tali iuramento possit præcisè peti executio laudis, An uerò ex compromisso duntaxat res auferri, si pœna non fuit apposta. Inno. & do. Ant. cum sequendo dicunt, quod solum peti potest pœna, seu interesse loco pœnæ deficientis. Mouet Inno. quia omnia, quæ apponuntur in compromisso uidentur apposta sub conditione tali, scilicet promitto, quod seruabo sententiâ, uel soluam pœnam; quod patet ex eo, quia si quis promittit etiam per stipulationem stare sententiæ arbitri, nihilominus sufficit soluere pœnam, uel interesse, ut l. proferre, in ff. de arbi. & in c. dilecti, in fi. supra eo. Idem ergo dicendum secundum eum, si interuenierit iuramentum, quia debet intelligi semper naturam materiæ, cui adheret. ad hoc induco boni text. in simili in l. si. C. de non num. pecu. & in l. si qui satisfacere cog. Et dicit Inno. hunc intellectum alternatiuum dederunt iura prædicta stipulationi in compromisso: quia cum arbitri sine timore retractationis possit ferre nonnumquam sententiâ iniustâ, necessarium fuit, ut in alio eius potestas restringeretur, scilicet ut nunquam per sententiâ arbitri possit res sua cuique auferri, sed sufficit, quod uictor habeat pœnam, uel interesse. Et infert dom. An. ad notabile dictum, quod in obligationibus facti succedit obligatio ad interesse, etiam de iure canonico, licet iuramentum intercesserit: quia secundum opi. Inno. pactum, & iuramentum intelliguntur apposta secundum naturam contractus. sed de natura obligationis est, ut quis præcisè non cogatur ad factum, sed sufficit soluere interesse, ut l. stipulationes non diuiduntur, & ibi plenè per Bar. ff. de uerb. oblig. & in l. si quis ab alio, in fi. de re iudi. Et dicit do. Ant. sub dubio fortè, se putare, quod etiam in foro animæ non est quis præcisè artandus, ut satisfaciat, sed satis est soluere interesse. Hic duo sunt examinanda. Primo an iuramentum appositum in conuentione habeat illum intellectum alternatiuum. Secundo an in obligationibus facti succedat obligatio ad interesse, præsertim in foro animæ, & ubi interuenit iuramentum. Quo ad primum reperio Host. hic tenere contra Inno. de quo facit multam do. Ant. mentionem. dicit enim Host. quod ubi iuramentum intercessit in compromisso,

promisso, potest præcisè peti executio sententiæ, dum modo non sit euidenter iniqua iuxta no. in c. 2. supra eo. Idem dicit, si intercessit fidei præstatio per ca. peruenit, supra eo. melius allegasset c. cum tempore. unde non sufficit secundum eum hoc casu soluere interesse. & si diceres, quare sufficit soluere interesse interueniente stipulatione, seu nudo pacto, & non sic, quando interuenit iuramentum, cum inter simplicem loquelam, & iuramentum Deus non faciat differentiam? ut in ca. iuramenti 22. q. 5. respondet ipse, quando quis simpliciter promittit, contradicere, & allegare potest, quod non promississet, si sic pronunciaré credidisset, ar. ff. de rit. nup. l. quæcumque. Et si dicas, quare idem non causatur, quando iurauit? Respondet, quod facit ecclesia obreuerentiam iuramenti; remittit ad no. in simili in c. ad audientiam, quod metus causa. hoc dictum mihi placet plusquam dictum Innoc. non tamen Hostien. hæc suam opi. multum corroborat. Sed ego habeo apertissime, primo adduco tex. apertissimum non cauillando literam iuncta glo. in ca. cum tempore, supra eo. ubi Papa fundando se super fidei interpositione mādāt simpliciter debere laudum executionem mādari; ad idem c. 2. supra eo. & c. peruenit, a contrario sensu. Idem, & fortius cum antiquitas, de iure ciuili daretur actio pro executione laudis, si iuramentum intercesserat, ne pars reatu periurij notetur, ut dicitur ibi in princ. & sic cessabat iste intellectus alternatiuus attentio iuramento, ut d. l. ne in arbitris C. eo, ergo fortius idem dicendum de iure canonico, & olim, & hodie, ut hoc debeat feruari etiam in foro ciuili, per supradicta. & hanc partem de iure canonico tenuerunt Cyn. & quidam alij antiqui in d. anc. decernit ius, ut supra dixi. præterea, & tertio iura canonica mandant indistincte iuramenta debere feruari in sua specifica forma, ut ibi. Quarto adduco unum tex. ualde singularem in l. si quis maior, C. de transac. ubi probatur, quod quando iuramentum intercessit in contractu transactionis, licet pœna sit apposta, debet contractus præcisè habere suam executionem, nec sufficit soluere pœnam, sicut alias sufficeret, si iuramentum non intercessisset iuxta not. in l. non dubium C. de lesic. pars contrahens tenetur soluere pœnam, & seruari transactionem, & restituere ea, quæ habuit uigore transactionis, licet cessante iuramento solum competat exceptio parti obseruanti transactionem, ut l. cum proponas. C. de transac. uel repetitio datorum, ut l. si diuersa. C. eo. Et per illum tex. dicit singulariter ibi Bart. & post eum Bal. quod iuramentum habet uim istius clausulæ, quod soluatur pœna ratio manente pacto, quod est menti semper tenendum. ergo si iuramentum intercessit in compromisso pœnali, debet habere uim illius clausulæ, ratio manente pacto, & sic contrahens tenetur soluere pœnam, & nihilominus tenetur seruari sententiâ. nam hoc operatur uim illius clausulæ etiam in compromisso, ut no. glossa in d. cap. dilecti, & uoluit apertissime Inno. hic dicens, quod prædicto intellectui alternatiuo partes tacite renunciare uidentur, si stipulantur stare sententiæ sub pœna, ut pœna soluta ratum maneat pactum. non potest tamen secundum eum hoc casu agi ex stipulatione ut fiat quod iudicatum est; allegat leg. qui fidei. ff. de transac. quod est bene notan. De hoc tamen ultimo dicendum, ut plenius infra dicam. sed redeo ad d. l. si quis maior, quam in hac materia nostra puto singularissimam. dico enim, quod licet Bal. dixerit illam l. locum non habere in compromisso; ideo hoc dicit, quod habuit respectum ad ius aënticorum, per quod reprobat iuramen-

tum in compromissis, ut in d. anc. decernit ius, & ibi not. per eum, & in d. l. ne in arbitris, reprobat primo approbatum; ut supra dicit illam l. habere locum, etiam in iis iuramentis, & quantumcumque illa l. loqui uideatur in transactione, ut collig. ex text. habet locum in omni contractu iurato, & hæc firmat ibi Bal. in fi. ac etiam Bar. & ibi tex. in princ. ubi aduersus transactiones, & in fi. illius l. ibi, placitis, quod est uerbum ualde generale. Et ex prædicta l. cum proponas, colligitur, quod iuramentum non intelligitur appositum secundum naturam contractus, quod corroborat, & ampliat iures ipsius contractus. Et dicit Bart. in dicta l. si quis maior, quod iuramentum habet uim illius clausulæ, si non ualet iure transactionis, ualeat iure pacti; & sic operatur effectum, si non ualet, quod ago, ut ago, ualeat ut ualere potest. Et idem no. per eum in dicta l. si quis pro eo, ff. de fideiuss. & idem uidetur probare in l. cum pater, §. filij matrem, de leg. 2. ubi iuramentum habet uim illius clausulæ, si non ualet iure testamenti, ualeat iure codicillorum; ad idem cap. quanto, de iureiur. Item habet uim clausulæ derogatoriæ, ut no. Bar. in l. si quis, in princ. de leg. 3. & in l. si per caniam, ff. de condi. ob causam, iuncta glo. parum in ner. necesse habens, cum not. ad l. fin. C. de non num. pecu. & l. si qui satisfacere cog. Pro eo, quia allegauit supra pro Inno. Respondeo, quod per iuramentum quis obligatur præcisè ad standum laudo iuxta promissionem suam, ut l. diem proferre, §. uel stare, ff. de arbi. & in l. j. ff. de pact. & in c. 1. & 2. eod. tit. Sed iure uolentia providere indemnitati hominum, & utilibus subiectorum, a quibus non licebat appellare, nec petere reductionem ad arbitrium boni uiri l. j. C. eo. & l. si societatem, §. arbitrorum. ff. pro socio; prouidentur, ut sufficeret soluere pœnam, uel interesse, ut in d. l. diem proferre, in fi. & d. §. arbitrorum. Sed si pars procedit ad iuramentum, uel simpliciter se obligat, uidetur renuncia tum illi beneficio, nec l. uult, nec potest resistere obligationi Deo querendæ, ex quo mouetur ad solam utilitatem subiectorum, arg. c. cum contingat, de iureiur. & c. significant, de pigno. & c. 2. de pact. lib. 6. & l. si. C. de non nu. pec. procedit in præsumendo. Nam quia solet quis conscribi numerationem, uel mutuum spe futuræ numerationis, ac etiam iuræ interponere tantum accessoriu ad contractum, non uult intrabienniū eū obligari obstante exceptione non nu. pe. præsumedo numerationem non intercessisse, ex quo de ea non apparet. Vnde. l. hoc casu non impedit ueritatem iuræ, sed præsumit; & hæc sunt omnino diuersa; ad hoc no. dictum Bar. in d. l. omnes populi, ff. de iusti, & iur. ubi firmat statutum non posse impedire firmitatem iuramenti super contractu à statuto inhibito; sed subdit statutum posse præsumere contractum simulatum, & per consequens tollere accessoriè iuramentum; quod tamen limitandum est, ut plenè dixi in dicta disputatione, & in d. c. cum contingat, & facit quod no. Inno. in c. quæ in ecclesiarum, de conscri. & Bar. in l. si. C. si contra Ius. uel uti. publi. & Cy. in l. rescripta. C. de pre. Imperator. off. ubi tractat, an & quando princeps possit statuere interpretando, uel limitando ius diuinum, & in materia nostra. l. præsumit iuramentum præcisè se uoluisset obligare ad parendum laudatis, ut in d. l. ne in arbitris, ex ratione sui, ut in d. c. cum tempore, & in c. super eo, cum similibus. Præterea posset in dubium reuocari, an dicta l. si. C. de non nu. pecu. ualeat, quantum præsu-

presumit super iuramento, cum ad illud ius civili non pertineat materia iuramenti. Et pro hoc facit, quod ponit Fede. consilio lxxxi. ubi concludit non ualere statutum laicorum presumens contractum usurarium & certis coniecturis motus: quia hæc materia non pertinet ad laicos, de quo etiam remitto ad no. per me in d.c. cū contingat. ¶ Ad l. si. ff. qui satisda. cogan. respōdeo quod ibi deficit iuramentum ratione conditionis sub intellegēte; arg. c. quemadmodum, de iureiur. sed in casu nostro non subintelligebat ille intellectus alternatiuus. sed. l. hoc statuit fauore subiectorū. q. fauor cessat, seu puifio interueniēte iuramento, arg. c. debitor, de iureiur. cū alijs superius allegatis. ¶ Ad iij. c. tn, quia. 3. hæc opi. quā teneo, multum prima fronte uidetur obistere ille tex. q. procurator licet iurauerit, uerum tamen habet locum ille intellectus alternatiuus. Nam si fuit apposita pœna, cogitur illam duntaxat soluere, seu cogitur soluere interesse solum, solutio contrarium patet difficile; & per hoc aliqui uoluerunt tenere, quod prædixi; quod minimè uerum est per prædicta ad hunc tex. Respondeo, q. loquitur, quando procurator iurauit sine mandato domini. Nam hic dicitur, q. procurator potuit iuramento se ipsum obligare, & non ecclesiam ergo si habuisset mandatum ab ecclesia ad compromittendum, & iurandum habuisset arbitrium executionem cōtra ecclesiam, in d.c. cum tempore, sed in casu nostro non poterat sententia mandati executioni contra procuratorem, quia fuerat sententia lata super subiectione hospitalis, & sic erat quæstio de re spiritali. unde procurator nō erat soluendo, nec potest res spiritalis æstimari; idē sufficit procuratorem soluere interesse. Et uide ad hoc, qd singulariter no. glo. j. in c. coram, de offi. delega. quæ ad hoc allegat rex. istum, unde æstimabitur istud interesse habito respectu ad læsionem, quam patitur illa pars toties litigando super ea re, ut ibi not. glo. & de illo interesse aliquid dicam infra; & hoc respectu primū dubij. ¶ Venio nunc ad secundum nunquid in obligationibus facti præsertim iurati sufficiat soluere interesse, præsertim in foro animæ domi. Anto. ut. s. recitauit, tenuit quoddam sed contrarium ipsemet sensit in promissionibus iuratis, in c. ueniens, de iureiur. ibi enim uidet conclusisse, q. promissio iurata obligat præcisè ad executionem facti in forma specifica; scilicet, si non fuisset iurata tunc enim satis est soluere interesse, ut de iure civili obseruatur; & ita dicit ibi fuisse de mente Inno. q. sensit, q. si promitto aliquid uni facere, postea alteri, & iuro teneor obseruare iuramentum faciendo secundo qd promissi, & de promissio teneor primo satisfacere huius tamen dicti contrarium uoluit ibi Hosti. Ego autem in quæstione nostra tenui in d.c. ueniens quæ obligari præcisè ad faciendum illud, si adimplere potest, dummodo non sit contra bonos mores, siue promissio sit iurata, siue simplex; & loquor de iure diuino, & canonico. moueor per c. p. de pac. & expressius per c. qualiter eo. tit. ubi dicitur, studiosè agendum esse ut ea, quæ promittuntur, opere compleant. Unde pondero illud uerbum generale, promittuntur, & illud, opere compleantur; & sic requirit complementum in forma specifica: & idem respectu interesse, ad idem c. iurati. 2. q. 5. ubi patet, q. apud deum respectu peccati pariter obligat simplex, promissio, ut iuramentum, licet non in quantitate reatus, ut no. in c. penult. de iureiur. facit illud etiam psalmlia, quæ procedunt de labijs meis, non faciam irrita. xxxviii. dist. c. psalmista. ¶ Et respectu promissionis iura-

tæ, ut nō satisfaciatur soluere interesse, solet allegari glo. in l. si pecuniam. ff. de condi. ob causam, quæ tamē aperte non probat. facit in arg. optimè iuncto tex. in uerbo, necesse, ubi innuit, quod iurans ire ad certum locum habet ire uirtute iuramenti & tenetur præcisè ad factum; & illam gl. aperte sequitur Bal. in l. unica, de sen. quæ pro eo, quod interest, in solu. uer. Modo quæro de aliquibus, ubi aperte concludit quem præcisè obligari ad factum quando iuramentum intercessit; sed allegat duntaxat glo. prælle. & sic sentit idem esse de iure civili. sed ego allego bonum tex. in c. ex rescripto, de iureiur. & facit c. ex literis, el. ij. de spō. & c. & si Christus, & c. uerum, de iureiur. & de indi. nouit, & glo. in cle. pastoralis de re iudi. in uerbo, prouidentia, & quod not. idem Bal. in l. adoptio. C. de adopti. ¶ Etiam q. respectu promissionis non iurata teneatur pars præcisè ad factum, facit c. licet, de uoto. Nec obstat, si dicatur, q. de natura istius obligationis facti est, ut sufficiat dare interesse; quia hoc primò posset negari et de iure civili sunt enim in hoc multæ opi. aded, ut multi non parua auctoritatis tenuerint, q. si quis potest adimplere factū, tenetur præcisè ad illud; sed si culpa sua non potest adimplere, uel post moram inutile esset alteri parti factum adimpleri, tūc succederet obligatio ad interesse, ut plenè no. in d. l. stipulationes non diuiduntur, & in d. l. si q. ab alio, in si. de re iudi. sed tenendo illam opi. quæ uidetur magis communis, quam sequitur Bar. in d. l. stipulationes non diuiduntur, q. in obligatione facti causata ex conuentione partiu sufficit soluere interesse adhuc dico, q. non procedit de iure canonico, uel diuino ratio, quia fundamentum illius opinionis est, quando stipulatio fuit inuenta à iure civili, ut quis stipularetur, quod sua interest, ut l. stipulatio ista in §. alteri, de uerbo. oblig. satis est ergo, q. labeat suum interesse; ita dicit Bar. in dicta l. stipulationes sed de iure diuino, & canonico alia est ratio, propter quam quis tenetur adimplere promissum, maximè iuratum, ne. si. incurrat peccatum ueniendo contra promissionem suam, & decipiat proximum, ut d. c. j. & d. c. qualiter, de pact. Item iuramentum tendit in deum, ut in c. debitor, de iureiur. & tenet q. ex dispositione. l. diuine reddere sua iuramēta domino, ut d. c. si Christus. Nam & ipse Bar. uult, q. ubi obligatio descendit à lege, compellitur quis præcisè ad factum, arg. l. qui liberos. ff. de rit. nup. cum si. Idem si à testatore, nisi inducat speciem seruitutis. l. Titio §. à Titio. ff. de cod. & dem. illud autem dicimus in obligationibus causatis in iudicio, ut l. filiusfa. §. si. ubi gl. & Bar. ff. de procu. & facit quod legitur & not. in cle. eo. tit. Idem ergo debemus dicere in obligatione causata ex conuentione partium, cum iura diuina, & canonica mandent illam simpliciter obseruari idem facit tex. ista gl. no. in c. unico. 3. q. 8. ubi patet, q. in iuramento, & uoto nunquam subintelliguntur conditiones speciales, nisi exprimantur. sed sicut sine conditione persolui debent, ut ibi. Nec obstat iste tex. & c. cum dilecti. s. e. ubi promittens stare sententiæ arbitri præcisè non cogitur, sed sufficit soluere pœnam, uel interesse, saltem ubi non interuenit iuramentum. potest enim respondere, q. in materia nostra compromittens non se obligat ad certum quid sed in genere, ut staret laudo ferendo. unde, ne arbiter posset ad libitum lædere, iura statuerunt, ut sufficiat soluere pœnam, uel interesse; q. ut dixi, non interuenit purus consensus super laudatis. uidemus enim, quod post omologationem non compe-

tit aliquod remedium, ut habetur in l. pen. C. eo. ti. qd puto, q. si promittens aliquo modo cogitasset illud, qd arbiter postmodum pronunciauit, & habuit animum se obligandi ad illius obseruantiam, quod sine peccato non posset retrocedere, arg. d. c. iuramenti. Cessant enim hoc casu rationes Inn. & Host. quas suprà tetigi, ob quas inductus fuit ille intellectus alternatiuus. & per hoc dico, q. in foro animæ est sibi consulendum, & iniungendum, ut satisfaciatur primò si habuit animum saltem in genere ad illud nunc laudatum se obligandi. obligat enim iuramentum secundum intentionem iurantis, ut probatur in c. humanæ aures. 2. q. 6. 5. & per Inn. in d. c. ueniens, & facit. d. c. quanto, eod. tit. & idem uidetur dicendum quo ad forum contentiosum, si de animo se obligare uolentis posset constare, ar. eorum, quæ no. Innocen. in c. plerique, de immunitate ecclesiarum, ut in d. c. ueniens, de iureiur. & quod no. ibi Cy. in simili in aut. sed iam necesse. C. de dona. ante nup. ¶ Et placet mihi opi. Inn. in d. c. ueniens, ut promissio simplicitèr prius procedens non tollatur per iuramentū cōtrarium sequens; uidetur enim temerarium iuramentum contra promissionem suam, ar. d. c. iuramenti, & optimè facit in c. sicut ex his, de iureiur. & ipsemet Inn. contrarium uidetur sentire in d. c. sicut, de sponsa. ubi dicit, q. si primò contraxi cum una sponsalia sine iuramento, deinde contraxi cum alia cum iuramento ualent priora quasi non ualeat iuramentum contra promissionem alteri factam, & ad d. c. ueniens, ubi uidetur cōtrarium sensisse dicit, quod narrat factum. Nam ille obligauerat se illis ecclesijs p. uirtutū unde Papa fundat se super iuramento; ideo expone text. ibi ex promissio. §. iurato; & hoc colligit ex responsione Papæ, q. simpliciter fundat se super priori iuramento, nec mandat conditionalitèr inquiri, si iurauit. ita conclusit in d. c. ueniens, & de nouo etiam confirmo, cum hæc in iure mihi uerissima uideantur; & hoc quod ad primum contrarium suprà formatum. ¶ Venio nunc ad secundum cōtrarium, & sic una cum eo expediaam tertium. Nam ambo tendunt contra efficaciam laudi, an. f. & quando p. ducatur actionem, uel exceptionem, seu actionem & exceptionem, & an, & quando possit à partibus tacite, uel expresse omologari. i. approbari, & sic possit de laudo excipi, uel pro eo agi, & pro eorum clara expeditione prosequar aliquos casus, in quorum prosecutione apparebit solutio & contraria, & uerus intellectus ad istum 3. tex. ¶ Et primus casus, sit quando + compromissum p. cessit simpliciter, & nudo pacto, nulla interueniente stipulatione, uel pœnæ ad iectiōe, seu iuramento, & tunc respectu iuris civilis puto sic dicendum, quod secundum. l. antiquam digestorum, si sententia ferebatur per reo absolutoria, orrebatur exceptio ipsi reo contra actorem. unde respectu rei habebat sententia executionem, intelligo tamen non de exceptione rei iudicate: quia illa non oriebatur ex sententia arbitri, cum illa non habeat iurisdictionem, ut probatur in l. ij. ff. eo. tit. & l. j. C. e. fed. debet intelligi de exceptione pacti, ut l. cum acta, C. e. ti. & no. gl. in d. l. j. sed respectu actoris, cum pro eo ferebatur sententia condemnatoria, non oriebatur aliqua actio, sed erat sine effectu, ut probatur in d. l. cum antea, & inducebat. l. antiquam hanc diuersitate sequendo naturam pacti nudi, quod de iure civili producit exceptionem, sed non actionem, ut l. iurigen. §. sed cum nulla. ff. de pac. sed postea superuenit. l. noua. C. de pac. l. cum antea, ubi in iudicio, uel quasi

seruatur æqualitas, arg. l. fi. C. de fruc. & lit. expen. & in regula, non licet actori, de reg. iu. in 6. & in c. r. & 2. de mu. peti. cum similibus, & fuit statutum q. ubi arbitriū hoc non emologatur, nullum præiudicium pariat. Unde no. producit nec actori actionem, nec reo exceptionem, ut d. l. in §. alter. Et hæc satis uident de mēte Bar. & Bal. in d. l. cum antea. Nec ob. si dicatur, q. imò & sic de iure antiquo non oriebatur exceptio, nisi hoc actum fuisset, ar. op. in l. litigatores. §. interdum. ff. de arb. q. innuit tex. ille in uerbo, interdum, quasi dicat, q. semper non oriebatur exceptio. ad hoc respondeo, q. ista. l. uidetur ponere casum interdum contingentem, quando respectu utriusq. actoris, & rei laudum ex compromisso nondum producebat effectum, ut puta quia unus erat debitor alterius, & de contra alio respectu actum fuit, ut si quis sententiæ paruisset, nō posset petere, qd tunc sibi debetur. tunc enim producebat exceptionem respectu utriusq. partis, sed regularitèr respectu eiusdem, de quo fiebat compromissum, non producebat exceptionem, nisi respectu rei, quia actor non indiget exceptione, sed actione, ex quo habuit sententiam condēnatoriā. sed habito respectu ad ius canonicū aliud est dicendum. nam cum de iure canonico secundum cōmunem, & nouam opinionem possit agi ex nudo pacto ad ipsius obseruantiam, saltem secundum not. in cap. r. & ij. & iij. de pac. & præsertim facit dictum. c. tertium, ubi dicitur studiosè agendum esse, ut ea, quæ promittuntur, opere compleantur, & plenius in d. c. j. dicendū est, q. quemadmodum de iure civili agi potest ad interesse, si intercesserit stipulatio. d. l. diem proferre. ff. e. secundum communem intellectum. d. l. diem debet posse dici de iure canonico ex pacto nudo per iura superius alleg. & optimè facit ille tex. in uer. sed simpliciter fuit & c. ubi satis innuitur, quod loquitur de compromisso facto de nudo pacto. Et hanc partem, ut agi possit ad interesse, tenet hic Host. & communiter doct. sequaces. quinimò sententia est, quod etiam de iure civili possit agi ex nudo pacto mouetur, quia tex. iuris civilis nil dicit de stipulatione, sed ponit uerba similia cum hac de cre. in hac forma, uidelicet, si pacta non fuissent adiecta compromisso, sed simpliciter stare sententiæ, quis promissit, incerti aduersus eum foret actio. Mouetur secundò quia non solum contra euangelicam ueritatem mouentur illi, qui dicunt nuda pacta non esse seruanda iuxta not. in d. c. r. de pac. sed etiam dicunt contra Vlpianū, qui fuit paganus, dicentē, illo edicto prætorè fauere naturali æquitati, quæ constituta ex consensu facta custodit, quia graue est fidem fallere quasi uelit Host. q. Vlpianus intellexerit de pacto nudo, sic, q. nē dum in casu nostro, sed regl. r. pro nudo pacto agi possit sed hæc dicta Host. cōmuniter non recipiuntur à legis, qui cōmuniter intellexerunt. d. l. diem proferre, in si. q. interuenit stipulatio, cōtrariam partem sentit, hic gl. nostra, & mihi hoc dictum cōtrarium plus placet de iure civili, & contra opin. Host. adduco primò tex. aperte in d. l. cum antea, iuncta gl. ubi aperte probatur, q. præsertim hodie ex tali compromisso nudo pacto facto ad nihilum agi potest, nec excipi, ad idem adduco tex. in l. si de meis, in uer. no. ff. eo. ubi apertissimè probatur, q. cessante stipulatione, nulla oriatur actio, sed tñ exceptio illo iure fforum, ad idem l. litigatores, §. interdū, ubi ponitur casus specialis, ut exceptio oriatur ex utraque parte, inducendo ut supra ex nudo pacto: actio aut nullo modo oriatur, ut ibi. nec obstat tex. in d. l. diem proferre,

proferre, ubi non fit mentio de stipulatione, fm quod quis simpliciter pmisit stare arbitrio. dico. n. q. tex. ibi apponit uerbum, simpliciter, non ad diuisionem stipulationis, sed poena adiectionis, de qua pradixit. no. obli. uerbum, promiserat. Nam illud uerbum potest uerificari in stipulatione, ut est tex. no. in l. sciendum. s. edictum, ff. de edil. edi. & ideo, cum ponitur uerbum coe, debet reduci ad alios terminos iuris, & sic intelligatur de pmissioe per stipulationem, uel per stipulationem, & aliis de iure ciuili ad nihilum agi possit, ut c. ueniens, proxime alleg. praesertim quia illa est iuris ciuili regula, ut ex nudo pacto minime agi possit. nec obli. l. j. ff. de pac. quam pro se allegat Host. quia illa debet intelligi non in nudo pacto, sed uerito per stipulationem, uel alio mo, prout legitur, & no. in l. iurifgen. s. sed cum nulla, ff. de pac. ubi clarè probatur, q. de iure ciuili regulariter agi non possit ex nudo pacto, licet sint exceptiones; ad id tex. in l. cum amplius. s. is non debet, ff. de reg. iu. & in l. fideiusfor obligari. s. fideiusfor, ff. de fideiuss. & in l. Sticum, s. naturalis, ff. de solu. & in l. legem, C. de pac. potest tñ dici, q. in curia mercatorum, ubi de fide agitur, potest agi ex nudo pacto, sicut si interuenisset stipulatio per tex. not. iunctis not. ibi per Bar. in l. Q. Mutius, ff. mand. ¶ Et aduertendum, q. tex. noster non loquitur ita strictè, sicut facit tex. in d. l. diem proferre, in fi. hic non dicit, q. promisit stare laudo, sed quod fuit stipulatus, q. staret sententia copromissi; & sic loquitur, cum compromissum fuit nudo pacto factum. Item tex. iste debet reduci ad alias iuris canonici regulas, fm quas nõ est differentia inter simplex pactum, & stipulationem, ut plenè no. in d. c. j. de pact. hæc omnia procedunt non interueniente omologatione, sed per ius. C. fuit nouiter prouisum, ut laudum latum ex tali nudo pacto, seu pmissio possit omologari tacite, & expressè per modum, qui habetur in d. l. cum antea, & per gl. plenè hic. Nam, tali comprobatione interueniente, oritur efficaciter ad ipsum laudum actio, & exceptio ex dispositione illius l. cum antea, ut ibi legitur, & notatur. ¶ Et aduertendum,

36 q. in tacita t approbatione non est difficultas. fit. n. illa per lapsum decem dierum nulla interueniente contradictione: sed dubitatio oritur in expressa, utrum sufficere simplici uerbo approbare, an uerò requiratur ipsarum partium subscriptio. Inno. primò sentit, q. requiratur subscriptio per tex. ibi, receptum fuit, i. scriptum, quia non sufficit uerbo omologari per tex. illius l. cum antea. praterèa refert quosdam dicere sufficere solam omologationem sine subscriptione, fm canon. et dicit Host. se esse inter istos, qui tenent hanc ultimam opin. contrariam per istum tex. idem etiam uidetur probare dicta auct. non distinguunt inter ius ciuile, & canonicum. Ego tñ puto q. de iure canonico procedat hæc ultima opinio, q. subscriptio non requiratur ad declarandum consensum; ideo satis est de iure nostro, ut appareat de quo consensu, ex quo aliter nõ requirit subscriptio, arg. optimum hic. facit, quod no. Inn. in c. j. de his quæ fi. a præla. ubi patet, q. subscriptio regulariter nõ requiritur, nisi ubi specificè cauatur. unde satis est hoc iure nostro non caueri. ius uerò ciuile contrarium per id, quod no. glo. & Inno. in c. j. de reb. eccl. non alien. lib. 6. sic de iure ciuili procedere puto primum dictum. primò quia cum illa l. cum antea, inducat ius nouu contra regulas antiquas, debet intelligi, prout iacet; ideo cum requiratur subscriptioe propter solenitatem consensu, nisi illa interuenierit, omologatio minime subsistit,

arg. l. si vnus, C. de testa. & in ca. quia propter de cle. & fac. t in simili gl. no. in c. ut certa, de ele. lib. 6. in uer. cor poralis, quæ uult, q. si in dispositione actus requiratur tactura in iurando, non uidetur factis factum, si iurauero sine tactura. Item multi sunt casus, in quibus ad ualiditatem actus requiritur scriptura, de quibus per gl. in c. j. de cens. in 6. Ad idem tex. bonus, & quod ibi no. Inn. in c. j. de ius, quæ fi. a præla. & l. 2. q. 2. sine excep. Et hoc uidetur de mente glo. in l. ij. ff. eo. & Bart. in d. l. pen. & hoc quo ad primu casum, s. cum proceffit copromissum nudo pacto. ¶ Secundus casus principalis, cum compro missum processit t soleni stipulatione uallatum, nullo iuramento, uel poena apposita; & hoc casu laudum inde latum producit primo effectum agendi ad interesse cõtra nolentem parere utriusq; iuris dispositione, ut d. l. diem proferre, cum aliis supra all. & hic. ¶ Sed dubium est, an hoc casu possit dictum laudum omologari tacite, uel expressè, & sic præcisè possit agi pro executione illius iuxta l. cum antea, eo. tit. Et doc. nostri sentiunt ta cite q. sic, & do. Ant. clarius per d. l. cum antea, sed non fecit mentionem de glo. Bar. & Bald. & Odo. qui aperte sentiunt contrarium, & maximè Bar. in d. l. cum antea, ubi firmat, q. tunc laudum solum omologatur, quando copromissum fuit factum nudo pacto per illam l. unde concludit, q. hodie rarò potest omologari sententia arbitri, cum in quolibet copromisso intercedat stipulatio. Licet qñq; mihi placuerit præcedens opin. per tex. d. l. cum antea, in prin. ubi fit de poena dütaxat mentio; tñ melius, & diligentius materia examinata puto distinguentu inter ius canonicum, & ciuile, ut de iure canonico & diuino procedat prima opin. per istum tex. iunctis iis, quæ supra dixi. Nam probatur hic apertissime, q. eo casu, quo poterit agi de interesse, poterit sententia omologari. Praterèa de iure canonico semper agi potest ad interesse, quia nudum pactum obligat, ut supra plenè dixi in d. c. j. de pac. no. ergo sequitur secundum q. in Bar. q. de iure canonico nõquam sententiar arbitri possit omologari, cuius contrarium hic manifestè probatur: sed fm ius ciuile sequor Bart. & glo. & alios præall. quia hanc opin. iudicio meo aperte probat tex. in d. l. cum antea. Nam licet tex. uideatur in principio loqui, quãdo compromissum fuit factum sine poena; debet intelligi tamen, quãd etiam fit factum sine stipulatione, quia non interuenit stipulatio, apponitur quodammodo tacite querela poena. Nam interesse est poena respectu contrauenientis, ut legitur, & notatur in c. finem liti, de dolo & contumac. a. Et hoc probat apertius tex. in d. l. cum antea, dum loquitur de arbit. quos communis electio procreat, & sic non sequitur de stipulatione, sed de simplici assumptione. Item adhuc apertius, & sine responsione hoc probat ibidem tex. dum dicit, q. olim ex illo laudo nihil præsidij competebat actori uincenti, sed reo tantu dabatur exceptio, & demum tex. inducens remedium omologationis restrinxit se ad illos arbitros, de quibus prædixerat, si quos communis electio procreabat, & ex quorum laudo nulla actio, seu nullum præsidium competebat actori uincenti, quod tamen cessat in arbitris per stipulationem, cum possit agi ad interesse, ut dictum est. Item dispositio submittendo se æquitati contra antiquas regu as non debet extendi ad casum non expressum præsertim, ubi non inuenitur identitas, ut no. Io. An. in c. j. ut lit. pen. ibi, in om. ius autem nostro iure uersatur eadem ratio, cum cessante stipulatione nullum competat remedium, idem uo-

luit

luit prouidere, scilicet præcedere stipulatione compete actio, & sic cessare debet pmissio. l. arg. l. fi. C. de pac. conuen. super do. Aduerte, quia ibi intercessit omologatio tacita, uel expressa: agitur tñ præcisè ad executionem laudi metui poenæ, & aliis modis, de quibus no. j. co. c. cũ olim, & c. dilecti sed præcedens opinio plus placet sibi, & uidetur doct. placere cõter hic, & legitur in d. l. cum antea; sed ubi non intercessit omologatio, sed solu stipulatio, tunc ageretur ad interesse, ut. s. dictum est. Quod dicit. Inno. sic omologationem procedere, quando stipulatur aut snix dicto, uel arbitrio stari cum poena uel sine poena. si autem quis expressè stipulatur rem de qua agitur, uel dari, uel fieri fm sententia arbitri, si pro eo snaretur possit tunc agi ad rem ipsam, uel ad factum ageretur, si pro eo fuit sententiatum, & idem est secundum eum in reo. si expressè stipulatur rem, quæ ab eo petitur, amplius non peti, si pro eo fuit arbitratiu: in hoc tñ casu, si sententia pro reo habeat exceptionem imò plus uidetur secundu eum et si prædicta non stipulatur expressè, sed solum pactu de ijs dandis, uel facie dis, uel ne fiat, incontinenti post stipulationem emissam de parendo snix, quod & tunc tale pactum informat præcedente stipulatione ita, q. parit actione, & exceptione. C. de pac. l. petens, & l. lecta. ff. si cer. pet. ff. de pact. l. iurif gen. s. qui uno. Aduerte, quia Inno. non reddit rõnem diuerfitatis inter primum casum, & secundum nec etiã doct. qui tamen cõter transeunt cum dictis. Inno. q. f. cum stipulatur de stando sententia arbitri, non agitur præcisè ad executionem snix sed solu ad interesse: secus autem cũ stipulatur rem, de qua agitur, seu certum quid dari, uel fieri, si pro me fuerit sententiatu ego uerò puto hanc fore rationem: quia in primo casu non fuit promissum certum quid, sed simpliciter de stando snix arbitri. Unde secuta snia possit succumbens prætere grauaem, & iniquitatem, & dicere q. si credidisset tale sententiam ferri deberet, nunquã promississet, & cum non haberet, succumbens aliquod remedium cõtra tale laudum per d. l. j. C. eo. & l. diem proferre. s. stare. ff. eo. uoluit. l. a principio utilitatibus subiectorum prouidere, a. in l. pactu. C. de colla. & quod no. Bar. in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. Item facit tex. in authen. de iudi. sine quoquo suffra. s. cogitatio & inlti. de ijs, qui sunt iurio, uel alieni iuris, in s. sed hoc tẽpore iõ dedit illud remedium alternatiuum, ut succumbens pareat snix, uel soluat interesse, ut d. l. diem proferre, s. fi. & dixi. ¶ in solutione contrarij, prætereã non potuerunt partes præcisè se obligare snix arbitratorum, nã sequeretur, q. priuato rum pactio possit iurisdictionem conferre contra l. priuatorum. C. de iur. om. iudi. & l. i. & quod ibi not. C. de arbi. secundò casu hæc oia cessant. nam cum expressè ad uersarij fuerit stipulatus rem certã, uel quid certum dari, uel fieri, uel non si pro eo fuerit sententiatum. hoc casu non agitur ex snia, sed ex stipulatu tñ quia, & expressè, & specificè illud promisit adueniente illa conditione, & per consequens non potest contrariari, & dicere non cogitauit ita debere sententari, arg. opti. in s. quæ sub conditione, inlti. de uerb. obli. & inlti. de contrahen. emp. s. precium, ubi ualet uenditio facta pro eo precio, q. Titius extimaauerit; & sunt singulariter no. in practica, & potest utari ille circuitus agendi ad poenam, uel 38 interesse. ¶ Tertius casus principalis est, cum tecompro missum factum est ex stipulatione cũ poenæ appositione, & hoc casu certum est, q. ante oem omologationem potest agi ex stipulatu ad poenam. l. ij. ff. eo. & d. l.

39

dium proferre, in fi. & in s. stari, & hic, & in c. dilecti. ¶ eo. ¶ Sed dubium etiam manet, an laudum ex tali compromisso ratum possit omologari, ut sic possit præcisè agi ad ipsius executionem doct. antiqui in iure ciuili habuerunt contrarias opiniones. Nam quidam tene runt, q. laudum hoc casu non possit omologari nec expressè, ne tacitè propter d. l. cum antea, ubi partes apponendo poenam uidentur recessisse a beneficio, seu p uisione. l. ar. l. fi. C. de pact. contra emp. Et hanc opi. tenuerunt Bal. Azo. Iaco. & Bar. sed Mar. tenet contraria opi. cõprobari per istum tex. quia Papa mandat hoc arbitrium mandari executioni, si fuerit receptum a parti bus: sed si non fuit receptum, mandat poenam exigi, ergo arbitrium poenale potest omologari, & adducit Host. istum tex. pro sua opi. in uerbo, indistinctè, quasi dicat tñ eum, q. siue cum poena sit compromissum, siue nõ ex quo arbitrium fuit receptum, debet mandari executioni. uidetur et q. approbat Inno. in c. Quidam uall. de iur. ciu. glo. iuris ciuili in hoc articulo uidetur cõtrariari. Nam in l. ait prætor. ff. de re. iudi. tenet, q. possit omologari, siue copromissum fuerit poenale, siue non, & idem sentit glo. in d. l. fi. duo, & in d. l. cum antea, quam sequit ibi Bal. distinguens, q. aut fuit in compromisso, apposta clausula, rato manente pacto, & tunc habet locum omologatio laudi, & dicit, q. hoc casu oritur actio ex sententia, & exceptio. si autem non fuit apposta illa clausula, rato manente pacto, procedat opi. contraria; & hæc fuit originalis opinio glo. in l. fi. ff. eo. in l. aduer te diligenter, q. uidetur sentire Bar. q. absq; alia omologatione subsequenti uel ex illa clausula cum facto pcedere laudum uigore illius clausula, aded, q. statim ori tur actio, & exceptio. do. Anto. aliter non pderat Bar. sed simpliciter tranfit cum opi. Bal. Duo ergo sunt hic iudicio meo examinanda. pri. nunq. arbitrii latum ex compromisso simpliciter poenali possit omologari tacitè, uel expressè. Secundum què effectum pducit illa clausula, rato manente pacto in copromisso poenali, cũ hodie multum fit in usu, ut soluatur poena pro iueniente, rato manente pacto. Circa primu puto, q. arbitrium ex cõpromisso poenali nõ potest simpliciter omologari ad hoc. s. ut ex tali arbitrio, seu laudo detur actio, seu exceptio seu oriatur conditio ex l. cũ antea, secundu intellectu ad illam l. hæc. n. opinio apertissime pbatur per illum tex. inducendo prout. ¶ induxi in secundo casu. Et hæc est cõis opi. legistarũ, & ad istum tex. tenentes hanc opi. Rsi debant, q. illud uerbu, indistinctè, debet exponi siue pcurator habuerit mandatum ad copromittendum, siue non. q. d. q. ex quo arbitrium fuit a partibus receptum, debet indistinctè executioni mandari, non habito respectu, an procurator habuerit mandatu, uel nõ, quia pars principalis recipiedo arbitrium, factum procuratoris cõprobasse uidet. l. licet. ff. de iudi. & sic istud uerbu indistinctè, non refertur ad casum, quo copromissum fuis set poenale sed q. hanc responsione facit: q. Papa mdat primo partes cõpelli pp extorsionẽ poenæ, si apposta fuit, & sic a pte innuit, q. quatuncq; copromissum fuerit poenale, debet laudum executioni mardari, si a partibus fuit receptu iõ ego do illã solutione, & intellectu ad istu tex. ut intelligat, qñ ptes ex post facto sciẽter recipiunt, & approbat arbitriũ, ad qñ sciunt se nõ teneri, nisi iducant metu poenæ hinc. n. pot agi ad eius obseruatione, & executione nõ actione ex laudo, uel pdictione ex d. l. cũ antea, cũ scimus ex aduerso tñ illius l. sed ageat ex tacito pacto. un. n. ptes illud laudum ex certa scia approbare, & de

Abbatis Panor. Repetitio, in cap. per Tuas, de arbitris.

- bus, quorum regimē pars pulsata pertimesceret; & d. l. hæres absens, & d. s. phentes, cum simili. ipse adiri potest. Et sic dico, quod erit in facultate agentis, an perat executionem coram iudice ordinario ipsius rei, quod quem petitur executio, an coram ordinario loci, ubi fuit factum compromissum, sicut observatur, cum legitur de p̄ctu alibi gesto, ut legitur, & not. in d. c. dilecti, de foro compe. & 55 in l. ii. C. ubi in rem actio. Et quā potestatem habeat iudex ratione contractus, dixi plenissime in c. fin. de foro compe. & de prædictis omnibus eliciuntur omnes infra scripta conclusiones, videlicet.
- Prima conclusio.** Ex compromisso iurato, secuto laudo, agi potest tam in foro ecclesiast. quā civili, etiam cum arbitri, iniquè arbitrantur, ex qua inferuntur duo corollaria. **Primum corollarium.** Quod auct. decernit ius, C. de arbitri. seruanda non est etiam in foro civili. **Secundum coroll.** Quod Imperator non potest indifferenter actionem tollere. 3
2. Concl. Ex iuramento obligationis inductorio competit actio de iure canonico adeo, quod etiam in foro civili non est audientia deneganda. 4
3. Concl. Ex puro iuramento compromissorio oritur, merè iure civili inspecto, saltem naturalis obligatio. 5
4. Concl. Si iuramenti præstationem præcessit naturalis obligatio, agendi facultas competit etiam iuris civilis censura inspecta. 6
5. Concl. Si in compromisso intercessit purum iuramentum, non sufficit pœnam, aut interesse soluere, sed ad laudi executionem præcisè agi potest. 7
6. Concl. In obligationibus facti iuramento intercedente, non sufficit soluere interesse nec in foro animæ, nec contentioso, si ipsum factum adimpleri potest. 8
7. Concl. Simplicis promissioni non derogatur per contrarium iuramentum alteri præstitum. 9
8. Concl. Ex compromisso simplici, laudo, secuto, agi potest de iure cano. ad interesse: iure uerò civili inspecto minimè competit agendi, uel excipiendi facultas. 10
9. Concl. Ad expressam omologationem laudi necessario non requiritur de iure canonico partiū subscriptio, licet secus sit de iure civili. 11
10. Concl. Omologari potest laudum tacitè, & expressè iure Pontificio inspecto, siue compromissum fuit simplex, siue stipulatione uallatum: iure autem civili omologari potest data simplicitate compromissi dumtaxat. 12
11. Concl. Agi potest præcisè ad rem omologatā, omologatione cessante, si stipulatio præcessit de ea danda, si per stipulationem laudum fuit. 13
12. Concl. In foro animæ tenetur quis præcisè facere arbitrium laudatum, si ad illius obseruantiam animum se obligandi habuit; & idem in foro contentioso, si in eo de eius animo se obligare uolentis constari posset. 14
13. Concl. Laudum ex compromisso pœnali omologari propriè non potest, utroque iure inspecto: sed si spontè à partibus recipitur, agi potest ad executionem uicaciti pacti, & ex nouo contractu. 15
14. Concl. Clausula, rato manente pacto in compromisso pœnali posita non inducit omologationem laudi, nec etiā ex postfacto tale laudum propriè omologari potest. 16
15. Concl. Beneficiatus non ualet sine superioris consensu pro illis rebus compromittere, quas per se alienare non potest, nisi in eius dumtaxat præiudicium. 17
16. Concl. Episcopus, & c. super rebus ecclesiæ cathedralis, iusta causa urgente, potest facere compromissum de facto, & de iure in manibus arbitri: secus, si causa legitima non exposcit. 18
17. Concl. Clericus super rebus propriis liberè compromittere potest etiam in laicum. 19
18. Concl. Potest clericus in sui dūtaxat præiudicium su per iure p̄tensio in b̄nficio in arbitrum compromittere: beneficium t̄n, quod possidet, uigore sn̄x arbitri dimittere non potest absque superiorum licentia. 20
19. Concl. In casu, in quo superiorum auctoritas requiritur, non sufficit eam intercedere tempore laudi, sed oportet quod interueniat tempore compromissi. 21
20. Concl. Quāquam mixtura clerici ualeat super spiritualibus arbitrari, secus tamen est iure spirituali exercendo. 22
- Tertium coroll.** Ex qua infertur corollarium, causam spiritualem non posse clerico uel laico per alium citra Papam delegari. 23
21. Concl. Si probabiliter dubitatur, an p̄ctus sit fœneratitius, non potest super illo arbiter assumi; & idem ubi potest imminere periculum peccati. 24
- Quartum coroll.** Ex quo infertur corollarium, Quod super iuramenti ualiditate, uel excommunicationis compromissum fieri non potest. 25
22. Concl. Si super usuris uertitur quæstio facti, arbiter etiam laicus assumi potest: si t̄n laudum inducit usuraria prauitatem iuribus non subsistit. 26
23. Concl. Pro executione laudi adiri potest non solum ordinarius rei, contra quem pronuntiatum existit, sed etiam ordinarius loci compromissi. 27
- Repetitum fuit dictū cap. per Tuas, de arbitris, per cano. principem doct. D. Nicolaum de Tudeschis de Sicilia Abbatem Monacensem in celeberrimo studio Bonoā. Anno Domini M c c c x x x i i. die v. Maij.

Finis Repetitionum excellentissimi Decret. doctoris,
D. Nicolai de Tudeschis.

